

અધ્યાત્મ

વર્ષ : ૧૦

અંક : ૧૦

જુલાઈ : ૧૯૮૯



✽ સદ્ભાવભરી ભેટ ✽

સંત પુરુષોની અદૃશ્ય શક્તિ કેવું અદ્ભુત કામ કરતી હોય છે, તેની પ્રત્યક્ષ પ્રતીતિ અમોને 'અધ્યાત્મ'ને પ્રાપ્ત થતી રહેતી સદ્ભાવભરી ભેટોથી થાય છે. પ. પૂ. મહાત્મા શ્રી ચોગેશ્વરજી તેમજ પરમ તપસ્વિની માશ્રી સર્વેશ્વરીની એ શક્તિ એમાં કારણભૂત છે, એ કહેવાની જરૂર ખરી ? છેલ્લે મળેલ સહાયની વિગત નીચે પ્રમાણે છે.

૩૧.

૧૫૧ શ્રી મહેન્દ્રભાઈ ગોકળભાઈ ભક્ત, ન્યુઝીલેન્ડ.

૫૦ શ્રી કરણીબા રામદાન મીસાણ, મોરબી.

૨૫ શ્રી હરેન્દ્ર બી. સુરતિયા, જણેર, મિત્રના પથરીના સફળ ઓપરેશન નિમિત્તે.

૨૫૧ ડૉ. શ્રી ઘનશ્યામભાઈ ટી. દેસાઈ, ભાવનગર નવા ઘરના શુભ મંગલ પ્રવેશ પ્રસંગે.

૫૧ શ્રી નાનજીભાઈ લવજીભાઈ ચોટલિયા, મુંબઈ-પુત્રના લગ્ન નિમિત્તે.

૧૨૬ શ્રી પી. એલ. પટેલ, લેસ્ટર પુત્ર તરફની પરીક્ષા તથા શુભ ભવિષ્ય નિમિત્તે. (૫ પાઉન્ડ).

૫૧ શ્રી હસુબેન વી. જોષી, વડોદરા.

૫૧૭ શ્રી શીલાબેન, ભાવિનીબેન તેમજ શ્રી નરેશ મિસ્ત્રી. રજી તરફથી હા. શ્રી રતિભાઈ (૨૦ પાઉન્ડ).

૨૫૦ શ્રી મીના ભરત મોરાવાલ, સુરત.

૫૧ શ્રી કસ્તુરભાઈ પટેલ, અમદાવાદ, ભાભીના સફળ ઓપરેશન નિમિત્તે.

૧૦૨ શ્રી ભનુગૌરી અર્જુનભાઈ પટેલ તરફથી સ્વ. દિવાળી-બેન ગોવિંદભાઈ પટેલ તથા સ્વ. જમનાબેન ડાહ્યાભાઈ પટેલ, રૌદેર, સુરતના સ્મરણાર્થે. (વધુ ભેટ અંદરના પાને)



પ. પૂ. મા શ્રી સર્વેશ્વરી પ્રસન્નમુદ્રામાં

✽ હૃદયમાં પ્રેમ જાગે તો ✽

હૃદયમાં પ્રેમ જાગે તો, બધુંયે કામ થાય છે,
અડગ વિશ્વાસ જાગે તો, બધુંયે કામ થાય છે.

કયો ઉપદેશ સંતોએ, વળી શાસ્ત્રે ઘણું એવો,
સખૂરી, રનેહ, શ્રદ્ધાથી, બધીયે ભીતિ ભાગે છે. હૃદયમાં
બને બેચેન અંતર આ, લઈ લગની સદાય સ્તવે,
સમર્પણ બે કરે તો, ના કૃપાની વાર લાગે છે. હૃદયમાં
ઝરે બે નેહનાં નિર્ઝર, ફકીરી ચિત્ત બે ધારે;
અખંડાનંદ શાંતિતણી સિતારી સરસ વાગે છે. હૃદયમાં
રહે તે હર્ષ પામે છે, લૂંટાયે તે લૂંટાવે છે;
દંધ દે દિલ દિવાના તો દિલથી દિલ લગાવે છે. હૃદયમાં
સમર્પે તેજ પામે છે, તપે તે શાંત થાય છે;
બને કુરબાન તે મૃત્યુતણો ભયશોક ત્યાગે છે. હૃદયમાં
કરે એ શબ્દને સાચા, મળે કે મૂકને વાચા;
હૃદય મારું ખરે સારું, છવોછલ શુદ્ધ રાગે છે. હૃદયમાં

યોગેશ્વરજી



અધ્યાત્મ

આધ્યાત્મિક વિકાસની નવી જ ક્ષિતિજ ખોલતું ગુજરાતી માસિક
છૂટક નકલ રૂ. ૨-૦૦ વાર્ષિક લવાજમ દેશમાં રૂ. ૧૫-૦૦
વિદેશમાં રૂ. ૧૨૫-૦૦ (વિમાનથી)

- સંસ્થાપક પ. પૂ. યોગેશ્વરજી સર્વમંગલ ચેરીટેબલ ટ્રસ્ટ (રજી. અમદાવાદ).
- તંત્રી-સંપાદક શ્રી નારાયણ હ. જાની.
- સહસંપાદકો શ્રી નાનુરામ દુધરેજીયા, શ્રી ભાઈલાલભાઈ છાટબાર, શ્રી મણિભાઈ સી. શાહ.
- પ્રકાશન અને પ્રામિસ્થાન
- 'અધ્યાત્મ' પ્લોટ નં. ૧૬૮૮ બી. સરદારનગર, ભાવનગર-૧.
- તંત્રી, મુદ્રક અને પ્રકાશક નારાયણ હ. જાની. ફોન ૨૫૮૧૧
- મુદ્રણસ્થાન રાધેશ્યામ પ્રિન્ટીંગ પ્રેસ, ૫૩/૫૪ સી, બોરડીગેટ, ભાવનગર-૧

લેખકોને નિમંત્રણ

- અધ્યાત્મમાં લેખો, ભજનો કે ગીતો મોકલાવવા લેખકોને નિમંત્રણ છે. અધ્યાત્મની ભાવનાને અનુરૂપ જ લેખો સ્વીકારવામાં આવશે.
- લખાણ કાગળની એક બાજુ ને સારા મોટા અક્ષરે લખેલું હોવું જરૂરી છે. બીજાં સામયિકોમાં પ્રસિદ્ધ થયેલ લેખોની નકલો ન મોકલાવવા વિનંતી છે.

'અધ્યાત્મ' અંગે સૂચનો

- ગ્રાહકોને ગ્રાહક નંબર સરનામા સાથે લખવામાં આવે છે તે નોંધી લેવો.
- 'અધ્યાત્મ' બે આપને ગમ્યું હોય તો આપના પરિચિત વર્ગમાં તેના ગ્રાહકો વધે તેવું આપ કરતાં રહેશો.
- 'અધ્યાત્મ' દર માસની દસમી તારીખે પ્રસિદ્ધ થશે. કોઈ કારણે એકાદ અઠવાડિયા સુધી અંક ન મળે તો સ્થાનિક ટપાલ કચેરીમાં તપાસ કર્યા પછી અત્રે જણાવવું. સિલિકમાં હશે તો જરૂર મોકલી આપશે.
- પત્રવ્યવહાર કરતી વખતે ગ્રાહક નંબર લખવાથી વધુ સરળતા રહેશે.
- 'અધ્યાત્મ' અંગે કોઈ સૂચનો કરવાના હોય તો નિઃસંકોચ કરવા અનુરોધ છે.
- દર મહિનાની તા. ૮ સુધીમાં જ ગ્રાહકોનાં નામ અત્રે મળી જશે, તેમને તા. ૧૦મી એ અંક રવાના કરવામાં આવશે.

અનુક્રમણિકા

શ્રી યોગેશ્વર કથામૃત	મા સર્વેશ્વરી	૩
એ શબ્દો સાચા ઠર્યા	નારાયણ હ. જાની	૧૨
સંતદર્શન	અમૃતલાલ મોદી	૧૬
કબીરસુધા	પરમાર્થી	૨૦
પરમ સમીપે	કલ્યાણ	૩૧
‘ચમત્કાર’ની ભીતરમાં	રતિલાલ ભાવસાર	૪૧
આત્મજ્ઞાની સંત શ્રી રમણ મહર્ષિ	કમલ સુથાર	૪૮
તેજાનંદ સ્વામી	કનૈયાલાલ ઝિંબુવાડિયા	૫૨
પીછો છોડ!	ડો. રણજિત પટેલ	૬૧
રામકથા	યોગેશ્વરજી	૬૨



અધ્યાત્મ

વરદ હસ્ત પ્રભુ તમારો, સદાય રહેજો જીવન સહારો

—મા સર્વેશ્વરી

વર્ષ : ૧૦

જુલાઈ-૧૯૮૮

અંક : ૧૦

શ્રી યોગેશ્વર કથામૃત

મા શ્રી સર્વેશ્વરી

તા. ૨૦-૮-૮૦ સ્માર્ત એકાદશી ભાદરવા સુદ ૧૦
૨૦૩૬ શનિવાર

સ્થળ : સિવિલ હોસ્પિટલ (રપે. વોર્ડ) ભાવનગર.

આજે રાત્રે માતાજીની માંદગીએ કંઈક જુદો વળાંક લીધો. બેભાન અવસ્થામાં મનની અસ્થિરતા જેવું કંઈક બે કલાક સુધી ચાલ્યું. આખી રાત લગભગ જાગૃત રહીને કાઢી. ઝાડા પેશાબની હાજત અંદર જ થઈ જતી હોવાથી સફાઈની સેવા ચાલુ થઈ.

પૂરતો આરામ ને ઊંઘ ન મળતાં રાત્રે થોડી શારીરિક અસ્વસ્થતા મારે પણ અનુભવવી પડી.

સવારે બે ગ્લુકોઝના બાટલા ચઢાવવામાં તથા ડ્રેસિંગની સફાઈમાં આજે પણ દોઢ વાગી ગયો. એકાદશીનો આહાર

લીધો તે પહેલાં શ્રી શાંતિભાઈ રાજકોટથી મળવા આવી પહોંચ્યા.

આજે ૨૫ મિનિટ માંડ શાંતિથી બેસવા મળ્યું. ત્યારબાદ બે દિવસનું ડાયરી લેખન કર્યું.

ગઈકાલે માતાજીના અંતરના અંતરતમમાંથી નીકળેલા આશિર્વાદ ને સંતોષસૂચક શબ્દો સાચેજ અનિશય મહત્ત્વના હતા. અમારી સાત દિવસની સેવા ફળી. સેવાનું ભાગ્ય જેના લલાટે લખાયું હોય તે જ કરે. તેની પાછળ પણ ઋણાનુબંધો કામ કરતા હોય છે.

સાંજે ૭-૧૫ થી ૯-૦૦ વાગ્યા સુધી માતાજીને બે બોટલ ગ્લુકોઝ ચઢાવવામાં આવ્યો. તેટલો સમય તો પાણીનાં રેલાની જેમ વહી ગયો.

ત્યાં તો મોરબીથી શ્રી સુતરીયાભાઈ, શ્રી સુખલાલભાઈ, શ્રી ભોજાણી માતાજીની ખબર કાઢવા આવી પહોંચ્યા. પણ તેઓ રૂમમાં ન આવ્યા. પૂ. શ્રી એ બાબતમાં ખૂબ કડક નિયમ પળાવે છે. ડો. સિવાય કોઈ અંદર ન આવી શકે.

ડો. કોઠારી પોતાના નિયમ પ્રમાણે આવી ગયા. તેમની સાથે સારવારની વાતો ચાલી. તેના અનુસંધાનમાં પૂ. શ્રી કહે છે શરીર વ્યાધિ મંદિરમાં કહ્યું છે, વ્યાધિ ગૃહમાં નહિ. વ્યાધિ છતાં મંદિર, એમાં દેવોનો દેવ આત્મારૂપે વિરાજે છે. ડો. પૂછે છે:-

પ્રશ્ન : માનસિક અવસ્થા એવી ક્યારે થાય જ્યારે સૂક્ષ્મમન પ્રભુ સ્મરણ જ કર્યા કરે! આ કઈ રીતે થઈ શકે?

પૂ. શ્રી : હા, જીવનમાં જાગૃત હોઈએ ત્યારે સત્સંગની,

આસક્તિઓથી દૂર રહેવાની મનને ટેવ પાડીએ તો પછી ગમે તેવી અવસ્થા આવે, પણ આપણું અંતરમન-સૂક્ષ્મમન પ્રભુનું સ્મરણ કર્યા કરે છે. મનને આવી ટેવ પાડો તો થાય.

ત્યારબાદ ડો. કોઠારીની હાજરીમાં જ ડો. પોપટ પધારે છે. તેમની સાથે થોડી ઔપચારિક વાતો પછી પૂ. શ્રીએ પોતાના હાર્ટએટેકની, પોતાના મનોબળની અને શિવોક્ષ્મની વિટામીનની ટિકડીની વાતો કરી. બંને ડોક્ટરો પછી વિદાય થાય છે.

દૂધ વગેરે લઈ આરામ કરતાં પહેલાં મોરબીથી આવેલા ભાઈઓને ત્રણ-ચાર મિનિટ બહાર મળવા જવાનું બને છે. પછી ટૂંકમાં ડાયરી લેખન કરી ૧૧-૦૦ વાગે આરામનો વિચાર ચાલે છે.

આરામનો વિચાર ચાલતો હતો ત્યાંજ માતાજીની સેવા શરૂ થઈ. વળી એકાદ કલાક આરામ કર્યો. ત્યાં લગભગ ૧૨-૩૦ વાગે માતાજીની સ્થિતિ કંઈક પલટો લઈ રહેલી જણાઈ, જેથી નર્સ ડોક્ટરોની દોડાદોડ શરૂ થઈ. મુખ્ય ડો. આવે તે પહેલાં ડો. જાની અને ફરજ ઉપરના અધિકારીને મસૂરીના ડો. માળીની વાતો પૂ. શ્રીએ કરી. આ વાત દરમ્યાન માતાજીની સારસંભાળ ચાલુ હતી.

મુખ્ય ડો. આવી જતાં લોહી તપાસ માટે તાત્કાલિક બ્લડ લેબોરેટરી શરૂ થઈ. તે દરમ્યાન અડધી રાત્રે સત્સંગ શરૂ થયો, જેમાં મસૂરીની શાળા ગુરુનાનક બિરલા પબ્લીક સ્કૂલની વાતો, કાલ્પિકમલીવાળા ધર્મશાળાની ને ટ્રસ્ટની વાતો કરવા માંડી. બંને ડો. ખૂબ રસ ને પ્રેમથી એ વાતો સાંભળતા રહ્યા.

વચ્ચે માતાજીની બેચેની વધતાં માતાજી અર્ધ બેભાન અવસ્થામાં પૂછે છે, “આ બધી ઘટમાળ કોણે કરી?”

પૂ. શ્રી : ઘટમાળ? આપણી ઘટમાળ આપણે ઊભી કરી ને દુનિયાની ઘટમાળ ભગવાને કરી.

આજે દરરોજની જેમ બહારના મદદનીશ તરફે સૂવાનો નંબર ભાઈલાલભાઈના સંબંધી જગદીશભાઈ અને મોરબીના બે ભાઈઓ શ્રી સુતરીયા અને વિજયભાઈનો લાગ્યો છે. એટલે નર્સને બોલાવવામાં તે સૌએ મદદ કરી અને અમે જેમ ઓરડામાં ડોક્ટરો સાથે બેઠાં તેમ એ ત્રણે ભાઈઓ બહાર બેઠા.

આ ક્રમ ચાર વાગ્યા સુધી ચાલ્યો. ફરીથી ૫-૦૦ થી ૬-૦૦ સુધી માતાજીને બેચેની રહી.

જેથી આજે ૧૨-૩૦ થી ૬-૦૦ સુધી રાત્રે સતત સંભાળ લેવી પડી. હરિ ૐ.

તા. ૨૧-૯-૮૦ ભાદરવા શુદ્ધ ૧૨ રવિવાર.

આ નવા સ્થળમાં આવ્યાને આજે અઠવાડિયું થઈ ગયું. માતાજીની તબિયતમાં સુધારો જણાય ને વળી બગાડો પણ જણાય.

રાતે ૧૨-૦૦ થી સવારે ૬-૦૦ સુધી માતાજીની સંભાળમાં રાત વીતી. ૬-૦૦ વાગે અમારો નિત્યક્રમ શરૂ થયો.

પોણા આઠે સવારે દરરોજની જેમ ગ્લુકોઝ આપવાનું શરૂ થયું. બીજો શીશો ગ્લુકોઝનો બંધ રહ્યો. છેક ૧૨-૩૦ આજે ડ્રેસીંગ પૂરું થયું. રાજકોટના શાંતિભાઈએ અહીંથી વિદાય

લીધી.

ડ્રેસીંગ બાદ દૂધ આપવામાં આવ્યું, પણ ઉલટી થઈને નીકળી જતાં મોઢું સાફ કરાવા માતાજી પાસે હું ઊભી હતી. મારો હાથ પકડીને માતાજી મને કહેવા લાગ્યાં, ‘સર્વેશ્વરી મને ઈચ્છા ન થાય એવું કંઈ ન આપીશ. એક મહિનો થઈ ગયો કશું લેવાતું નથી, શું કરું? બહુ ભારે યાતના વેઠી રહી છું.’

સર્વેશ્વરી : ના, હવે આપણે કશું લેવાનું નથી. ખૂબ વેદના થાય છે. પણ સારું થઈ જશે.

જરાવાર બાદ માતાજી માથું ઊંચું કરવા લાગ્યાં. મેં પૂછ્યું, “માતાજી શું કરવું છે.”

માતાજી : જરા માથું ફેરવવું છે, દુઃખે છે.

માતાજીને હાથે પગે, માથે નારાયણ તેલ હળવે હાથે મેં ઘસી આપ્યું. ત્યારબાદ અમે ભોજન લીધું, ગઈ રાત્રિનો થાક, સતત ઉબગરો હોઈ થોડો આરામ કર્યો. વળી પાછી સાડાચારથી સંભાળ સક્રિય બની.

આજે માતાજીએ મને બોલાવીને પોતાની વાતો કરી, એ એમના પાવન થયેલા અંતઃકરણની સાક્ષીરૂપ લાગી.

માંદગીથી કંટાળેલાં માતાજી આજે પૂ. શ્રીને પૂછે છે “માને પૂછો મને ક્યારે મટી જશે?”

પૂ. શ્રી : મટી જશે હોં, યિતા ના કરતાં.

પરમશક્તિને પૂછવાની શ્રાદ્ધા હજી પણ માંદગીને બિછાનેથી પણ માતાજીમાં જીવંત છે. પોતાના પુત્રમાં વિશ્વાસ, શ્રાદ્ધા તો છે જ, પણ પ્રારબ્ધકર્મ પ્રમાણે માતાજી નવમાસ જેટલો પુત્ર વિયોગ સહન કરે છે. પૂ. શ્રીએ એમનું

જે પ્રારબ્ધકર્મ એમને ઘેરી વળ્યું હતું તેની પણ અમને બે ચાર વાતો કરી હતી.

દરેક માનવે એના સુખ કે દુઃખના કર્મનાં ફળો ભોગવવાં જ પડે છે. એ નિયમ માતાજીના પ્રારબ્ધકર્મની વાતોથી ખૂબ ખૂબ સ્પષ્ટ થાય છે. અને એક જીવંત બોધપાઠ મળે છે. ક્યારેય કોઈનું બૂરું તો ના જ કરવું. ભલું ન થાય તો વાંધો નહીં.

નવમાસ પુત્ર વિયોગ અને એક માસથી અન્નત્યાગ એ પણ પ્રારબ્ધકર્મ પ્રમાણે માતાજી સહન કરી શક્યાં છે.

સાંજે ૬-૩૦ વાગ્યે મોરબીવાળા વિદ્યાય લે છે. ભાવનગરના મિલમાલિક શ્રી બકુભાઈ શેઠ, નવિનચંદ્ર પારેખ, બાલુભાઈ, નારાયણભાઈ, રામાયણપ્રેમી રાવલભાઈ, નલિનીબેન, રંજનબેન વિગેરે ભાલિકો માતાજી, મહાત્માજીનાં દર્શને આવી રહ્યાં છે. માતાજીની માંદગીની ગંભીરતાને લીધે સૌ પ્રવેશદ્વારથી જ દર્શન કરી શકે છે.

૧૦ થી ૧૫ મિનિટ પૂ. શ્રી બહાર ઓટલા ઉપર દ્વારમાં ઊભા રહી પરહિત જેનાં હેયે હોય તેને ત્રણેય જગતમાં કશું જ દુર્લભ નથી હોતું. એવી વાતો કરી ચોપાઈઓ સમજાવી સર્વેશ્વરીની આ સેવાને તપની આરાધનાની વાતો કરે છે.

સાત વાગ્યે માતાજીને ફરી ગ્લુકોઝ આપવામાં આવે છે જે સાડા આઠે પૂરો થાય છે. તે દરમ્યાન ડો. પોપટ પૂ. શ્રીને મળવા દરરોજની જેમ આવી ગયા છે. વાતો શરૂ થાય છે.

ઝામ્બીયા કે જે દેશમાં પૂ. શ્રી અને સર્વેશ્વરીએ સાથે પ્રવાસ કર્યો હતો તેની વાતો કરતાં માઝાબુકા નામના શહેરના કાર્યક્રમની પધરામણી તથા ઉતારા અંગેના પોતાના સર્વોત્તમ

નિયમોની ચર્ચા કરી.

આજે ડો. પોપટે પણ ૪૦ વર્ષથી ભાવનગરમાં રહેતા ફાધર પોલારની વાતો કરે છે. ડો. પોપટને સર્વ ધર્મમાં રસ છે, તેથી તેઓ જૈનના વરઘોડામાં, ખ્રિસ્તી ચર્ચમાં, સ્વામિનારાયણ સંપ્રદાયમાં અને દરેક સંતોમાં પૂજ્યભાવ, શ્રદ્ધાભાવ રાખે છે. ડો. પોપટ કહે છે, “ત્યાગ કોઈ પણ સંપ્રદાયના ક્ષેત્રથી આવતો હોય તો તે વંદનીય જ છે. ફાધર પોલર સ્પેનના છે. ૪૦ વર્ષથી ભાવનગરના ચર્ચમાં હતા. સાચા માનવતાવાદી પુરુષ મેં એમનામાં જોયા. રસ્તે કોઈપણ કાંઈપણ દર્દથી પીડાતો હોય તો તેને ગમે તેટલાં કામ મૂકીને પણ, પોતાની હોસ્પિટલમાં લઈ આવે. સારવાર કરે. હાલ તે વડોદરા ફતેહગંજ ચર્ચમાં રહે છે.”

છેક મોડેથી થોડો નાસ્તો ને દૂધ લીધું. પૂ. શ્રી આરામ માટે દશ મિનિટ સૂતા અને હું ડાયરી લખવા બેઠી ત્યાં જ સાડા દશે ફરીથી રાતે માતાજીની બેચેની વધી. તેથી મેં ડાયરી લેખનને અને પૂ. શ્રીએ પોતાના આરામને નિલાંજલિ આપી, બંને માતાજીની સાર સંભાળમાં જાગૃત બનીને સક્રિય બન્યાં. હરિ ઐ.

ભાદરવા સુદ તેરસ સોમવાર તા. ૨૨-૯-૮૦.

આજે સોમવાર. દરરોજના ક્રમ મુજબ માતાજીને મોડેથી ગ્લુકોઝ અપાયો. છેક બે વાગ્યે બપોરે ભોજન લીધું.

સાંજે ફરી ગ્લુકોઝ અપાયો.

આજે પૂ. શ્રીએ ચાર વાગ્યે બપોરે આરામમાંથી ઊઠ્યા ત્યારે વાત કરી કે,

“આજે એક દૃશ્ય શરૂ થયું. કોઈ ગામડામાં બેઠો છું. ત્યાં એક ભાઈ એક વૃદ્ધપુરુષને લઈને આવી રહ્યા છે. વૃદ્ધપુરુષને ખૂબ ખૂબ મળ થયા છે, જેથી અશક્ત છે. તે ભાઈ મને આ વૃદ્ધપુરુષનો પરિચય આપે છે. વૃદ્ધપુરુષ મને નીચા નમીને પ્રણામ કરે છે. પછી મારી પ્રદક્ષિણા ફરવા લાગ્યા. મેં કહ્યું, તમને જે ઝાડા થાય છે તે મટી જશે. એ વૃદ્ધપુરુષ તમારા (સર્વેશ્વરીના) પિતાજી હતા.

મેં પૂછ્યું : આ દૃશ્યનો શો અર્થ થાય ?

પૂ. શ્રી : તે જીવને પ્રભુના આશિર્વાદ મળ્યા ગણાય.

સાંજે આ હોસ્પિટલના મુખ્ય ડો. ગઢવી વિઝીટ ઉપર આવ્યા. જરૂરી સૂચનો આપી પૂ. શ્રીને એઓ પ્રશ્ન પૂછે છે, ડૉ. નમો શિવાય કે નમો શિવાય ડૉ. જપી શકાય ?

પૂ. શ્રી : બંને ખોટા છે. ડૉ. નમઃ શિવાય જપી શકાય.

ડો. ગઢવી : મારો નિત્યક્રમ ડૉ. નમઃ શિવાય અને ગાયત્રીમંત્રથી જ થાય છે.

પૂ. શ્રી : તો પછી તમને અમારું શિવમહિમ્નસ્તોત્ર છે તે આપીએ.

આ વાતો દરમ્યાન મેં શિવમહિમ્ન શોધ્યું, પણ ના મળ્યું. જેથી આવતીકાલે આપીશું એમ પૂ. શ્રીએ કહ્યું. ડો. ગઢવી વિદાય થાય છે.

રાત્રે ગ્લુકોઝનો શીશો ચાલુ હતો, ત્યારે જ ડો. પોપટ દરરોજની જેમ એમનાં પત્નિ સાથે આવી પહોંચ્યા. જ્યારે એ ડોક્ટર દંપત્તિનો અમારા ઓરડામાં પ્રવેશ થયો ત્યારે અમે એમની જ વાતો કરી રહ્યાં હતાં.

ત્યાં જ મેં કહ્યું : લો, તમે તો આવી પણ ગયા. અમે

તમને જ યાદ કરતાં હતાં.

પૂ. શ્રી કહે : સો વરસનું આયુષ્ય થશે ખરું !

ડો. પોપટ કહે : સો વરસનું આયુષ્ય આપો પણ એક્ટીવ જીવન (કાર્યરત જીવન) આપો.

પૂ. શ્રી : સેવામય દીર્ઘાયુષ્ય મળો. ઘણા લાંબુ જીવે છે પણ સાચી રીતે જીવન જીવતા નથી. કોઈક એક ઘડી, કોઈક એક મહિનો કોઈ એક વરસ, જીવન સાચા અર્થમાં જીવે ત્યારે જ ભાન થાય કે અરે ! આપણે હવે આ રીતે જીવવું જોઈએ અને એ રીતે જીવવા માંડે.

મેં પૂછ્યું : અમે ત્રણેય (હું, શ્રી પોપટભાઈ, શ્રી સરલાબેન) એ રીતે સાચું જીવન કેટલા વરસ જીવીશું ?

પૂ. શ્રી : તમારી વાત અલગ છે. તમે તો લોકકલ્યાણ અર્થે અહીં પધાર્યા છો. તમે તો જગૃતપણે જ જીવો છો.

એમ કહી પૂ. શ્રીએ દક્ષિણની યાત્રામાં જણાયેલો સર્વેશ્વરીનો પૂર્વજન્મ, ઝામ્બીયાની યાત્રામાં લુસાકામાં નાથુભાઈ ને નીરૂબેન કાપડીયાને થયેલા અનુભવો અને પછી લુસાકાના ઈશ્વરભાઈની વાતો શરૂ કરે છે. ત્યાં જ ડો. કોઠારી પધારે છે. માતાજીની દવા સારવારની વાતો થાય છે, છેલ્લે પૂ. શ્રી ડો. પોપટને કહે છે કે ઈશ્વરભાઈનો સર્વેશ્વરીના પિતાજી ઉપર લખેલો પત્ર તમને આવતીકાલે વાંચવા આપીશું. વિ..... વાતચીત બાદ સૌ વિદાય થાય છે.

અમે રાત્રે સાડાદશે મમરા ને દૂધ લીધું. વળી, માતાજીની સતત સેવામાં હાજર થયાં. રાત્રે ૧-૩૦ થી ૨-૩૦ ને સવારે ૪ થી ૪-૩૦ કુદરતી હાજતને લીધે થાડું કામ રહ્યું. બાકી એકંદરે રાત્રિ શાંતિથી પસાર થઈ. હરિ ડૉ.



એ શબ્દો સાચા ઠયારી

નારાયણ હ. જાની

પૂ. મા શ્રી સર્વેશ્વરીને મે, ૧૯૮૮ માં પરદેશ જવાનું થયું તે પહેલાંની આ ઘટના છે.

જીવનમાં કેટલીક ઘટનાઓ એવી રીતે ઘટે કે કેટલાકને તે ચમત્કાર લાગે, તો કેટલાકોને તે વળી કેવળ આકસ્મિક ઘટના. આમ છતાં જે હકીકત બને છે, તે હકીકત જ રહે છે, બદલાઈ નથી જતી. આવો જ એક પ્રસંગ વડોદરામાં બનેલો.

પૂ. મા તેમજ પૂ. ગુરુદેવ શ્રી યોગેશ્વરજીના અનન્ય મોરબીના ભક્ત શ્રી હરિભાઈ ભોજાણી. એમની પુત્રી મીનાનાં લગ્ન વડોદરાના ડો. શ્રી પ્રકાશ કોટક સાથે થયેલાં. તેઓને સરકાર તરફથી ઇંગ્લેંડ તાલીમાર્થે મોકલવાનું ઠરાવાયું. આથી પરદેશ જતાં પહેલાં સ્વાભાવિક રીતે બેન મીના પૂ. માનાં દર્શન કરવા વડોદરા શ્રી જીતુભાઈ ગાંધીને ત્યાં આવી. તે વખતે પૂ. મા ત્યાં વિરાજતાં હતાં.

ઔપચારિક વાતચીત પછી પૂ. માથી મીનાને સહજરીતે કહેવાઈ ગયું, "ચાલ મીના, હવે તો આપણે પરદેશમાં કેનેડા મળીશું."

આ સાંભળી મીનાને થોડું આશ્ચર્ય થયું, કારણ કે તે તો ઇંગ્લેંડ જઈ રહી હતી. અને પૂ. માએ તો કેનેડામાં મળવાનું કહ્યું. આ કેવી રીતે બનવાનું? જો કે પૂ. માએ ક્યારે ને કેનેડામાં ક્યા શહેરમાં મળીશું તેની કોઈ સ્પષ્ટતા નહોતી કરી.

પૂ. માનો વિદેશ જવાનો કાર્યક્રમ હજી સંપૂર્ણપણે તથ્ય થયો ન હતો. વીઝાઓ મેળવવાની વિધિઓ ચાલી રહી હતી. પરદેશના કાર્યક્રમમાં અમેરિકા, કેનેડા અને ઇંગ્લેંડની યાત્રાઓનો સમાવેશ થતો હતો. પરંતુ કેનેડા ક્યારે જવાનું તે નક્કી ન હતું.

બેન મીના એના પતિ અને પુત્ર સાથે ઇંગ્લેન્ડ પહોંચી ગઈ અને પૂ. મા સાથે અમે પણ ૧૭-મે, ૧૯૮૮ ના રોજ ભારતથી અમેરિકા જવાના રવાના થયા. અમેરિકામાં અમે કેટલા દિવસ રોકાઈશું ને કેનેડા ક્યારે જઈશું, એ માટેનો કોઈ ચોક્કસ કાર્યક્રમ પૂ. માએ અગાઉથી વિચારેલ નહિ. બધું પૂ. ગુરુદેવની પ્રેરણા ને ઇચ્છા પ્રમાણે ગોઠવાનું જશે એવો પૂ. માને વિશ્વાસ હતો.

આખરે પૂ. મા પૂ. ગુરુદેવની આંતરિક પ્રેરણા ને સૂચના પ્રમાણે ઓગસ્ટ, ૧૯૮૮ માં કેનેડા પધાર્યા. કેનેડાના ટોરેન્ટો શહેરમાં અમારો ઉતારો પૂ. ગુરુદેવ ને પૂ. માના અનન્ય ભક્ત શ્રી સુરેશભાઈ શાહને ત્યાં હતો.

અહીં એક દિવસ પ્રસ્તાવ આવ્યો કે પૂ. માનાં ભજનો ટોરેન્ટો રેડિયો ઉપર આવે તો સારું. એનાથી પૂ. માના કેનેડામાં આગમનની અને એમનાં સરસ ભજનોનો પરિચય ભારતીય જનતા જે અહીં વસે છે તેને મળી શકે.

આ દિવસોમાં પૂ. માનું સ્વાસ્થ્ય બહુ સારું નહોતું રહેતું, કારણકે સાધનાત્મક ઉપવાસોનો દોર એકધારો ચાલુ હતો. સાડાચાર વર્ષથી પૂ. માએ અન્નત્યાગ તો કરી દીધેલો, તેમાં વળી વર્ષમાં ૧૦૮ દિવસ પાણી વિનાના ઉપવાસોનો ક્રમ તે વખતે

શરૂ હતો. એથી પૂ. માને ઘણીવાર ખૂબ શારીરિક અશક્તિ વરતાતી. આ કારણે રેડિયો સ્ટેશને રેકોર્ડિંગ માટે પૂ. માને લઈ જવાને બદલે ઘર આગળ જ એમનાં ભજનની ટેપ ઉતારી રેડિયો સ્ટેશનના હિંદી વિભાગના એનાઉસર ભાઈને પહોંચાડવાનું નક્કી થયું.

આ મુજબ પૂ. માએ સ્વામી બ્રહ્માનંદજીનાં બે સરસ હિન્દી ભજનો ગાયાં. એમને શ્રી સુરેશભાઈને ત્યાંજ ટેપ કરી લેવાયાં.

હિન્દી ભજનો ગાવા પાછળનો પૂ. માનો ઉદ્દેશ એ હતો કે અહીં વસતા ગુજરાતી ભાષી ભાઈ-બહેનો સિવાય, અન્ય ભારતીયો પણ એ સાંભળી એનો આસ્વાદ માણી શકે.

ભજનોના અંતે પૂ. મા ક્યાં ઉતરેલાં છે ને તેમના ઉતારાના સ્થળનો ટેલિફોન નંબર વગેરે પણ પરદેશના નિયમ પ્રમાણે ટેપ કરી લેવાયો.

આ ભજનો બે ત્રણ દિવસ પછી જ હિન્દી કાર્યક્રમમાં અહીં રજુ થયાં.

હવે જે કંઈ બન્યું તે અમારા માટે આશ્ચર્યકારક હતું.

આ ભજનો રેડિયો ઉપર રજુ થયા પછી બીજા જ દિવસે સાંજના કાર્યક્રમમાં શ્રી સુરેશભાઈ શાહના ઘરે બેન મીના તેના પુત્ર સાથે આવી પહોંચી. બેન મીનાને અહીં કેનેડામાં જોતાં અમને ભારે આશ્ચર્ય અને આનંદ થયો.

અમે પૂછ્યું, "અરે મીના! તું અહીં ક્યાંથી? પૂ. મા અહીં છે એ તને ક્યાંથી ખબર! શું તારા પિતાજીએ તને લખેલું?"

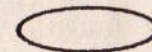
મીનાએ કહ્યું, "નારે. મારા પિતાજીએ તો મને કંઈ લખ્યું

નથી." પરંતુ પૂ. માએ અમને વડોદરામાં કહેલું, "ચાલ મીના, હવે આપણે કેનેડામાં મળીશું. તે વખતે અમારું કેનેડા આવવાનું કંઈ નક્કી ન હતું. વળી મારા પતિના એક મિત્રે અમને કેનેડા આવવા આગ્રહભર્યું આમંત્રણ આપ્યું ત્યારે મને ખબર પણ ન હતી કે પૂ. મા પરદેશમાં ક્યાં છે! ને તેઓનો શો કાર્યક્રમ છે. આ તો ગઈ કાલે બપોરે જમ્યા પછી હું અહીંના રેડિયો ઉપરનો હિન્દી કાર્યક્રમ સાંભળતી આડી પડી હતી, ત્યાં અચાનક પૂ. માનો અવાજ મેં સાંભળ્યો. મને આશ્ચર્ય થયું, 'અરે! આ તો પૂ. માનો જ અવાજ છે. તેઓ અહીં ક્યાંથી? ખૂબ ધ્યાનથી એ ભજનો મેં સાંભળ્યાં. ત્યાં અંતમાં જાહેર થયું કે પૂ. માશ્રી સર્વેશ્વરી હાલ કેનેડામાં વિરાજે છે ને તેઓશ્રીનો ઉતારો સુરેશભાઈ શાહને ત્યાં છે. તેમાં તેમનો ટેલિફોન નંબર પણ જણાવ્યો, જે મેં તુરત નોંધી લીધો.

તે પછી મેં એ નંબર ઉપર ફોન કર્યો તો જાણવા મળ્યું કે પૂ. મા તે દિવસે તો એક દિવસની શિબિરમાં પધારેલાં છે. બીજે દિવસે સાંજના કાર્યક્રમમાં મળશે. તેઓનું સરનામું મેં પછી નોંધી લીધું.

"એ રીતે આજે અહીં આવવાનું થયું. કલ્પના ન હતી કે પૂ. મા અહીં મળશે, અને વડોદરામાં પૂ. માનાં મુખમાંથી સહજ રીતે બોલાઈ ગયેલા એ શબ્દો આમ એક સત્ય ઘટના બનીને રહેશે.

મારા જીવનની આ ખરેખર યાદગાર ઘટના બની ગઈ.



સંતદર્શન

અમૃતલાલ મોદી

(શ્રી રંગ અવધૂત)

શ્રી અવધૂતજી ધરિ ધરિ નર્મદાતટ વિહારી, નારેશ્વર નિવાસી, તરિકે પ્રસિદ્ધ થતા જતા હતા. ત્યાં એકાએક એમના નાનાભાઈ નારાયણ બિમાર પડ્યા. નારાયણભાઈની કારકીર્દી અત્યંત તેજસ્વી હતી. અંગ્રેજી પર ખૂબ સારો કાબૂ હતો. અક્ષરો મોતીના દાણા જેવા હતા. મુંબઈમાં નોકરી કરતા હતા. તેમને ટી.બી. લાગુ પડ્યો હતો. અહીં તે વખતે ધર્મશાળાનું કામ ચાલતું હતું, તેથી માણસોની ઠીક ઠીક અવરજવર રહેતી.

શ્રી નારાયણભાઈનો આત્મા દેહપિંજર છોડતાં કાંઈક મુંઝાતો હતો. એમ શ્રી અવધૂતજીએ જોયું ત્યારે એ સમજી ગયા અને પોતાના ભાઈને કોલ આપ્યો કે તું નિરાંતે પ્રાણ છોડ. પૂ. માજીની યિત્તા જરાય કરીશ નહિ. મને એમ લાગશે કે મારો આ સાધુનો વેશ પૂ. માની સેવામાં ઓડે આવે છે તો હું નોકરી લેતાંય અચકાઈશ નહિ. પૂ. માની સેવામાં હું ઉની આંચ આવવા નહિ દઉં. વચન મળતાં જ નારાયણભાઈના આત્માએ એ દેહનો ત્યાગ કર્યો.

સાચે જ એ અક્ષરો અવધૂતજીએ સાચા પાડ્યા. પૂ. માજી તે પછી તેમની સુપ્રિમ કોર્ટસમાં બની રહ્યાં. એમની આજ્ઞા લઈને જ નીકળવું એ એમના જીવનનો ક્રમ બની રહ્યો. અને એમની માંદગીની ખબર પ્રવાસમાં પડે કે તરત જ બધા

કાર્યક્રમો રદ કરીને પાછા આવતા રહેવું. નારેશ્વરની એ પછીની તમામ પ્રવૃત્તિઓ અને સ્થાનનો વિકાસ એ પૂ. માજીને આભારી છે એમ કહેવામાં જરાય અનિશયોક્તિ નથી. પૂ. માજી અહીં ન રહ્યાં હોત તો અવધૂતજીએ નારેશ્વરને કાયમી નિવાસસ્થાન બનાવ્યું હોત કે કેમ તે શંકાસ્પદ જ છે.

પૂ. શ્રી માજીને પ્રણામ કરીને જ, એમની આજ્ઞા લઈને જ આશ્રામ બહાર જતા. આ એમણે સ્વેચ્છાએ સ્વીકારેલો નિયમ હતો.

પરંતુ એક વખત એવું બન્યું કે અવધૂતજી વહેલી સવારે નીકળવાના હતા. પ્રથમ નાવમાં બેસી કોરલ જઈ ગાડીમાં બેસવાનું હતું. પૂ. શ્રી સ્નાનાદિથી પરવારી મળસ્કે ચાર વાગે તૈયાર થઈ ગયા અને પૂ. માજીની રજા લેવા, પાપે પડવા પૂ. માજીની કુટિરે આવ્યા. એ સમયે પૂ. માજી કુદરતી હાજરે ગયાં હતાં. પૂ. શ્રીએ સેવામાં રહેનાર બાઈને કહ્યું કે માજીને કહેજો કે એ ગયો. પૂ. માજી થોડીવારમાં જ આવ્યાં અને એમને થયું કે થોડીવાર પણ ન રોકાયો! એવી તે શું ઉતાવળ હતી! અને બસ, અહીં પૂ. શ્રી જે મશિન બોટમાં બેઠા હતા તેનું મશિન ચાલ્યું જ નહિ. આખો દિવસ નર્મદામૈયાના ખોળે જ ગયો. અને તરત જ પૂ. શ્રી અવધૂતજીએ સમીક્ષા કરતાં કહ્યું કે આજે પૂ. માજીની આજ્ઞા લીધા વિના નીકળ્યો તેનું આ ફળ-તેની આ સજા ભગવાન કરી રહ્યો છે જે મારે ભોગવવી જ રહી! શ્રી અવધૂતજીએ સ્વૈચ્છિક સજારૂપ તે દિવસે અન્નત્યાગ પણ કર્યો.

શ્રી અવધૂતજી પોતાને ગમે કે ન ગમે પણ પૂ. માજી કંઈક કહે તો અચૂક તેમની આજ્ઞા પાળતા. એક વખતે પૂ. શ્રીએ

કારણવશાત્ પૂજનમાં પોતાની પાદુકાઓ આપવી બંધ કરી. પરંતુ વડોદરાનું મંડળ દર સાલ પગપાળા આવતું અને તેમને પાદુકા પૂજન કરવું હતું. અવધૂતજીએ તો કાને વાત ધરી નહિ.

પૂ. માજીને વિનંતી કરતાં પૂ. માજીએ અવધૂતજીને કહ્યું કે પાદુકા કેમ આપતો નથી? એમના તપ સામું તો જો! પૂ. શ્રીએ કહ્યું કે હું તમને પાદુકા આપું. ભલે તે તમારી પાસેથી લઈને પૂજન કરે. પછી પૂ. માજીએ એ રીતે પાદુકા વડોદરા મંડળને અર્પી, પણ ઉમેર્યું કે હવે તમે તે જે કહે તેની અમલ બજાવણી કરજો. આજ્ઞાનું ઉલ્લંઘન ક્યારેય ન કરતા.

એક વખત રાતના લગભગ એક વાગ્યાનો સમય હશે. ચોમેર બધું શાંત. તારલિયાની વાતો, એની ફેરફારડી, નર્મદાજીના શાંત જળનો સૌમ્ય અવાજ ને એવું એવું રાત્રિની શાંતિમાં-ગંભીરતા અને પ્રસન્નતા પૂરે એવું, આનંદદાયી વાતાવરણ હતું. અવધૂતજી આસન પર જ સહેજ આડા થઈ પડ્યા હતા. ઊંઘ તો હતી જ નહિ; અખંડ જાગૃતિને જ તેઓ વર્ષા હતા.

આવા સમયે તદ્દન અજાણ્યા બે બંધુકધારી માણસો એકબીજા સીધા અવધૂતજીની પાસે જ આવીને બેઠો અને બાંતીલાપ ચાલ્યો:-

એક:-કેમ મહારાજ, એકલા જ અહીં રહો છો?

અવધૂતજી:-એકલા તો કેમ કહેવાય? દહાડે કેટલાંય પંખીઓ અહીં કલ્લોલ કરે છે, પશુઓ પણ કેટલાંય આ ઝાડીમાં નિર્ભય રીતે ફર્યા કરે છે. સાપ-વીંછી પણ ઓછા તો નથી જ. ઉંદરડા, કાગડા એ બધાને તો ગણ્યા છેજ કોણે? અહીંયા કોણે વસી પત્રક કર્યું હોય કે જેથી ચોક્કસ સંખ્યાની ખબર પડે?

બીજો:-પણ અહીંયા કોઈ માણસ આવે છે કે નહિ?

અવધૂતજી:-દિવસના કોઈ કોઈ આવે.

એક:-રાતના કોઈ નહિ જ આવતું હોય કેમ?

અવધૂતજી:-તમારા જેવા ભક્તો હોય તે રાત્રે દર્શન દે; કારણ કે દિવસના તો ફૂરસદ હોય નહિ.

બીજો:-આ કમાડ ખોલો તો મહારાજ! અંદર ઠાકોરજીનાં દર્શન કરવાં છે.

અવધૂતજી:-અવધૂતજીના કમાડને કદી તાળું હોતું જ નથી. જાતે જ ખોલો અને અંદર જાઓ. પણ અંદર ઠાકોરજી-બાકોરજી કંઈ ન મળે. એ તો પેલા મહાદેવના દહેરામાં. હા, અંદર ચૌદ બ્રહ્માંડની દોલત લૂંટી લૂંટીને અવધૂતે ભેગી કરી છે તે નિજોરી જરૂર અંદર છે. તે તમારી મેળે જોઈ લો. અને લૂંટાય તો લૂંટી જાઓ. આ સાંભળી પેલા રવાના જ થઈ ગયા.

શ્રી યોગેશ્વર કૃપા

સંદીપ વેલ્ડીંગ વર્ક્સ

ગ્રીલ, દરવાજા, તેમજ મેઈન ગેટના સ્પેશ્યાલીસ્ટ

તેમજ

દરેક જાતનું રીપેરીંગ કામ કરનાર

મોટી બંગલા, ઉમરા જકાત નાકા પાસે, સુરત - ૩૯૫ ૦૦૭.

કબીર સુધા

પરમાર્થી

અઘટ વસંત

(રાગ વસંત)

^૧અઘટ વસંત ઘટત નહિ કબલૂ અવિનાશી^૨ હે
જ્યાંહી ડાળ ન ફૂલ ન પત્ર નહિ છાંયા^૩ ભ્રમર વિલંબ્યો
ત્યાંહી!...ટેક.

જલબીન કૂપ ભોમ બિન વાડી, અરધ ઉરધ બીચ ક્યારી,
યહાં કે ફૂલ વહાં વધાવે સો માલિની^૪ પિયુ પ્યારી!...૧

^૫પાંચ વૃક્ષ ઊંઘે ભયે સૂંઘે પોપ^૬ વાસના જાગી,
અકલ માલની સુરત છાબડી નિશદ્દિન બિતન લાગી!...૨

હોય સન્મુખ માલની પહિનાવે બાસ વાસ મનધીર,
^૭શૂન શિખર ગઢ લિયો હે મુકામ યો કહે દાસ કબીરા...૩

જે વસંત ખીલે છે તે વસંત કરમાય છે. જે વસંત આવે
છે તે વસંત જાય છે. પરંતુ જે નિત્ય વસંત છે તે નથી આવતી
કે નથી જતી. ઘટના બની એમ આપણે કહીએ છીએ. ઘટવું
એટલે બનવું-જન્મવું-ખીલવું વિગેરે. જે અઘટ છે એટલે કે

૧. જે જન્મતી નથી તે. ૨. આત્મા. ૩. મન. ૪. માયા.
૫. પાંચ ઈન્દ્રિયો. ૬. પુષ્પ. ૭. અહંકાર શૂન્યતાની સર્વોચ્ચ
સ્થિતિ.

જે જન્મતી જ નથી, બનતી જ નથી તે. 'ઘટત નહિ' એટલે તે
આવતી જ નથી. આવે તેણે તો જવું પડે! આ વસંત તો
સદાકાળ અહીં જ છે એટલું જ નહિ પણ એક જ
પરિસ્થિતિમાં છે. એટલા માટે તેને નિત્ય વસંત કહેવામાં આવે
છે.

તેવી વસંત ક્યાં છે? તો કબીર સાહેબ કહે છે કે જ્યાં
અવિનાશી આત્મા છે ત્યાં તે નિત્ય વસંત છે. અવિનાશી
આત્મા આ નાશવંત શરીરમાં છે. તે એક મોટો ચમત્કાર છે. તે
છે ત્યાં લગી નાશવંત શરીરના પ્રત્યેક કણમાં તેની પરમ
ચેતનાનો અનુભવ થાય છે. જુઓને, આ પાર્થિવ જગત શરીર
જેવું જ છે ને? પ્રત્યેક પળે અવનવું થયા જ કરે છે. ક્યાંક કોઈ
વસ્તુ પ્રગટ થાય છે, વૃદ્ધિ પામે છે અને છેવટે અલોપ પણ
થઈ જાય છે! જાણે નિત્ય પરિવર્તનશીલ છે. વૈનિયું શરીર
ધીમે ધીમે મોટું થાય છેવટે રાખ પણ થઈ જાય? તે છતાં પણ
તમે બારીકાઈથી જુઓ, આ પાર્થિવ જગતમાં વિદ્યુત્ ક્યાં
નથી? બધે જ છે. પરંતુ જ્યાં સહેજ પણ ઘર્ષણ થાય છે ત્યાં
તેનો તરત જ અનુભવ થાય છે. પાવર હાઉસમાં જઈને ઊભા
રહીએ તો ત્યાં લાખો કિલો વોટના સ્વરૂપે ઝળહળતાં દર્શન
થાય છે. તેવી જ રીતે આ શરીરને રૂંદે રૂંદે આત્મચૈતન્ય નિત્ય
પ્રવાહિત રહ્યાં કરે છે. અને તેથી જ તે જીવંત લાગે છે. તેજ
બધું જ કરતું હોય તેવું ભાસે છે. પરંતુ શરીરમાં પાવર હાઉસની
માફક એક જ જગ્યાએ આત્મચૈતન્યને જોવું હોય તો સંતો કહે
છે કે જોઈ શકાય છે. તે જગ્યાને હૃદય કહેવામાં આવે છે.
યોગીઓ તેને જરા જુદા નામથી ઓળખે છે. સહસ્રદળ કમળ
કહે છે. ચોક્કસ પ્રકારની સાધના દ્વારા તે સ્થળે પરિવર્તિત મન

જમારે પહોંચી જાય છે, ત્યારે આત્મચૈતન્યના તેજસ્વી સ્વરૂપે અનુપમ દર્શન થાય છે. મનને એટલો બધો દેવી આનંદ પ્રાપ્ત થાય છે, કે ત્યાંથી પાછા વળવાનું મન થતું નથી. તેથી કબીર સાહેબે કહ્યું કે, 'ભ્રમર વિલંબ્યો ત્યાંહી' ભ્રમર એટલે મનરૂપી ભ્રમર કે ભમરો. વિલંબ્યો એટલે રહી પડ્યો. ત્યાંથી પાછા આવવાનું કેવી રીતે મન થાય? કારણકે તે પરમ આનંદની અવસ્થા છે. ત્યાં નિત્ય વસંતની મજા છે. પાર્થિવ જગતમાં સ્થૂળ રીતે મનડાએ જમારે વસંત જોયેલી ત્યારે તો લીલાછમ વૃક્ષો, તેને અનેક ડાળીઓ, અસંખ્ય પાંદડાંઓ અને તે કારણે શિતળ છાયાનો પ્રસ્તાર જોયેલો. પરંતુ અહીં તો મન આશ્ચર્યચક્રિત થઈ ગયું છે. તે વસંતના દર્શન કરે છે. પણ નથી અહીં વૃક્ષો, નથી કોઈ ડાળીઓ, નથી કાંઈ પાંદડાંઓ કે નથી કોઈ એની છાયા? છતાં તેના દર્શન માત્રથી જે પરમ આનંદ નિર્માણ થાય છે તે અવર્ણનીય છે. તેવો આનંદ પાર્થિવ જગતમાં કોઈ દિવસ અનુભવવા મળેલો જ નહિ? તેથી મનને ત્યાં જ રહેવું ગમે છે.

આવા સુખદ અનુભવને કબીર સાહેબ અઘટ વસંત તરફે વર્ણવે છે. પરંતુ આવી વસંતનો અનુભવ કરવો હોય તો કેવી રીતે કરવો? અત્યાર સુધીમાં તો ઘણાં પદોમાં તેનું વર્ણન આવી ગયું છે. છતાં ટૂંકમાં ફરીથી યાદ કરી લઈએ તો આ પદ સરળતાથી સમજાઈ જશે. મન બહિર્મુખ હોય ત્યારે પાર્થિવ જગતની વિવિધતામાં તે ધૂમ્પા કરે છે. અનેકવિધ પદાર્થો, અનેકવિધ રંગો અને અનેકવિધ સ્વરૂપોમાં તે ફર્યા કરે છે. ગમતા પદાર્થોને મેળવવા પ્રયત્ન કરે છે. ત્યારે વિચિત્ર અનુભવોમાંથી પસાર થાય છે. કાણે કાણે પરિવર્તનનું ચક્ર

નવીનતા પેદા કરતું જણાય છે. તેથી તેની ઈચ્છા ક્યારેક સંતોષાય છે તો ક્યારેક નથી સંતોષાતી! ક્ષણિક સુખદુઃખના આવેગો તેણે સહન કરવા પડે છે. તે વખતે નિત્ય વસંતની વાત તેને જો કોઈ કહે તો તે માને નહિ. એટલું જ નહિ પણ તે હસીને વાતને મૂળથી ઉડાવી પણ દે છે. કારણકે જગતની વિવિધતાને માણી રહેલું મન અનિશય ચંચળ થઈ ગયેલું હોય છે. ક્યારેક તે કામ, ક્રોધ, મોહ ઇત્યાદિ ભાવોનો શિકાર બને છે. તો ક્યારેક તે પ્રમાદ કે આળસનો શિકાર બની મૂઢતાનો અનુભવ કરે છે. તેવી સ્થિતિમાં તેને નિત્ય વસંતની વાત કપોળ કલ્પના જેવી લાગે છે. માટે સંતોની વાતને તો તે હસી જ કાઢે છે. ભક્તિ કરનાર નિર્બળ માનવી લાગે છે. સત્ય પણ અસત્ય લાગે છે. એકમાત્ર પોતે સાચો છે તેવો તે હુંકાર પણ કરે છે, પુણ્ય કરે છે તેવું મન ક્યારેક અંતર્મુખ બનવા ઝંખે છે ત્યારે ઘણાને આશ્ચર્ય થાય છે, તેની ઉદાસીનતા વધતી જાય છે. કોઈ માર્ગદર્શન મળી જાય ત્યારે તેને આનંદ થાય છે. અંતર્મુખ બનવા તે ઉતાવળું બને છે. પોતાના શરીરમાં જે વૈવિધ્ય છે અને અનેક અજાયબીઓ છે તેને જોવા મથે છે. પાર્થિવ જગતમાં રસ લેતું મન આ રીતે પોતાના શરીરમાં ડૂબકી મારવા પ્રયત્ન કરે છે. તેને માર્ગદર્શક અથવા તો ગુરુ મળે છે. અને તેની સૂચના પ્રમાણે તે મંડી પણ પડે છે. તેની મહેનતને આપણે સાધના કહીએ છીએ. અથવા તો ઉપાસના કહીએ છીએ. શરીરમાં ઈન્દ્રિય, પ્રાણ, મન અને આત્માના અસ્તિત્વનો સ્પષ્ટ અનુભવ થાય છે. અત્યાર સુધી તેણે જે અવગણના કરેલી તે માટે પસ્તાવો પણ થાય છે. એ તો બધા આત્મકલ્યાણ કરવાના ક્ષિમતી સાધનો છે એવું જ્ઞાન થવાથી તે પોતાની તમામ તાકાત આત્મકલ્યાણના માર્ગે

વાપરવા પ્રયત્ન કરે છે. પરમાત્માની કૃપાથી તે એક ધન્ય દિવસે સફળ થાય છે. અને આત્મદર્શન કરે છે. આત્મા સુધી પહોંચ્યા પછી મનને ત્યાંજ સ્થિતિ કરવાનું ગમે છે. ત્યાં તેને શાશ્વત આનંદનો નિત્ય અનુભવ થયા કરે છે. ભ્રમર વિલંબ્યો ત્યાંહી, એ શબ્દો આ રીતે મનની એક ઉચ્ચ ગણાતી અવસ્થાનો નિર્દેશ કરે છે. મન જ્યારે બહિર્મુખ હતું ત્યારે તેને પોતાની ઈન્દ્રિયો, પોતાનું મન અને પોતાનો પ્રાણ પૂરેપૂરા સહયોગ દેતા ન હતા. કારણકે તેઓ ભોગ લંપટ બની ગયેલા હતા. જે રીતે દારડીયો ઘરના વિકાસમાં જેવો જોઈએ તેવો સહકાર આપી શકતો નથી, તે રીતે ઈન્દ્રિયો, મન, પ્રાણ ઇત્યાદિ પણ વિલાસી બની જવાને કારણે આત્મકલ્યાણ સાધવામાં સહકારી બની શકતા નથી. તેઓ તો લાલચું બની ગયેલા હોય છે. ભોગની લાલચ ધરે ત્યાં સુધી તૈયાર રહે. મનુષ્યની આ રીતે અદ્રષ્ટા પ્રકૃતિ-પંચમહાભૂત, મન, બુદ્ધિ અને અહંકાર હંમેશાં કાબુ બહાર હોય છે. પાંચ કર્મેન્દ્રિયો, પાંચ જ્ઞાનેન્દ્રિયો ને પાંચ પ્રાણ ભોગનો જ ખોરાક માગતા રહે છે. ભોગને શોધી શોધી મન એક દિવસ થાકી જાય છે ત્યારે કોઈ ધન્ય ક્ષણે પુણ્યશાળી જીવને પાર્શ્વ પદાર્થો ને ભોગો તરફ નફરત પેદા થાય છે. અણગમો પેદા થાય છે. પરિણામે તે અંતર્મુખ બને ત્યારે જ જંપે છે.

મનુષ્ય બહિર્મુખતાની અવસ્થામાં આ રીતે પોતાની પ્રકૃતિને સંપૂર્ણપણે આધીન રહે છે. આ દશાને અવિદ્યાજન્ય ગણવામાં આવે છે. શાસ્ત્રકારો તેને માયાના નામથી પણ ઓળખે છે. કબીર સાહેબે આ પદમાં 'માલિની' શબ્દ પ્રયોગ કર્યો છે. તે આ જ સંદર્ભમાં. માલિની અથવા તો માલની

અથવા તો ગામઠી ભાષા પ્રમાણે માલણ હોય તો માળી પણ હોવો જ જોઈએ. આપણે માળીને પરમાત્મા કહીશું અને માલણને પ્રકૃતિ અથવા માયા કહીશું. શ્રીમદ્ ભગવદ્ ગીતામાં પણ કહ્યું છે કે:-

“મારા હાથ તળે રહી પ્રકૃતિ જગત કરે,
તેથી જગતમાં થાય છે પરિવર્તન સઘળે.”

(સરળગીતા અધ્યાય-૯)

પ્રકૃતિને આધીન રહેનારા જીવનું પણ વર્ણન કરવામાં આવ્યું છે-

“મૂઢ જનોના કર્મો ને વિચાર મેલા હોય,
સ્વભાવ હલકો તેમનો, સંસારે રત હોય!”

“જ્ઞાન કર્મ આશાતાણું ફળ તે ના પામે,
મોહમયી પ્રકૃતિ થકી સંકટ ના વામે.”

(સરળગીતા અ. ૯, ૧૩, ૧૪)

આ રીતે બહિર્મુખ અવસ્થામાં પ્રકૃતિના મોહમયી સ્વરૂપનાં દર્શન થાય છે. તે અવસ્થાને સંતો મૂઢદશા કહે છે. તે દશામાં મન તો દુર્ભાવોથી ભરેલું હોય છે અને મેલું પણ થયેલું હોય છે. તેથી જ્ઞાનની દશામાં જે ફળ મળે તે અજ્ઞાનની દશામાં ન મળે તે સમજી શકાય તેવી વાત છે. તે દશામાં ઈન્દ્રિયો રૂપી પાંચ વૃક્ષો પ્રતિકુળ પણ લાગે છે. તે વૃક્ષોને ફળફૂલ આવતા જણાતાં નથી. પરંતુ જ્યારે મન અંતર્મુખ બને છે ત્યારે આ વૃક્ષોમાં કાંતિ આવી જાય છે. મોટો ફેરફાર થઈ જાય છે. તેને ફૂલ ફૂટે છે, ને ફળ પણ આવવા લાગે છે. તેથી કબીર સાહેબે કહ્યું છે કે-

પાંચ વૃક્ષ ઉંઘે ભયે સૂંઘે,
પોપ વાસના જાગી!

“ઉંઘે ભયે સૂંઘે” એટલે જે પ્રતિકુળ જણાતા હતા તે અનુકૂળ જણવા લાગે છે. પોપ એટલે પુષ્પ, ફૂલ. પુષ્પનું અપભ્રંશરૂપ પુલુપ બન્યું ને પછી ‘ઉ નો ઓ’ બની જવાથી પોપ શબ્દ બન્યો. મતલબ કે જે વૃક્ષોને ફળ ફૂલ આવતાં ન હતાં તે ફળદાયી બને છે. લક્ષ્યસિદ્ધિ માટે એકદમ અનુકૂળ પરિસ્થિતિનું સર્જન થઈ ગયું એવો ભાવ છે. આ પ્રકૃતિરૂપી માલની અથવા તો માલણ જીવને અંતર્મુખ બની ગયા પછી ધીમે ધીમે અનુકૂળ બની જાય છે. આ માલણ તો પરમાત્માની શક્તિનું જ એક રૂપ છે. જે પરમાત્મા તરફ જવા પ્રયત્નશીલ બને છે. તેને પરમાત્માની કૃપા થયા પછી આ પ્રકૃતિરૂપી માલણ એકદમ અનુકૂળ બની જાય છે. શાસ્ત્રો પણ કહે છે કે પરમાત્માનું શરણું લેનાર જીવને માયા વશ બની જાય છે. આ રીતે જીવ મહેનત કરીને નિત્ય વસંતનાં પ્રદેશમાં પ્રવેશ પામે છે. માટે કહ્યું :

“જલ બીન કૂપ, ભોમ બિન વાડી, અરધ ઉરધ બીચ ક્યારી,
યહાં કે ફૂલ વહાં વધાવે સો માલની પિયુ પ્યારી!”

‘યહાં’ ને ‘વહાં’ જુદી જુદી અવસ્થાનું સૂચન કરે છે. ‘વહાં દ્વારા’ મનની ઊંચી અવસ્થા કે પ્રભુરૂપી આત્માની અને તેની માયાના ઉત્કૃષ્ટ સ્વરૂપની ત્યાં ઝાંખી થાય છે. તેવી ઝાંખી થવાથી જ નિત્ય વસંતની અનુભૂતિ થાય છે. ‘યહાં’ દ્વારા પાર્થિવ દશાનું સૂચન છે કે જેમાં ક્ષણભંગુરતા ને પરિવર્તનશીલતાનો કાયમ અનુભવ થાય છે. ‘ફૂલ’ એ કર્મસંસ્કારોના અસ્તિત્વનું પ્રતીક છે. કર્મસંસ્કારોની આહુતિ

અપાઈ જાય પછી જ સાધક આત્મામાં સ્થિર બની શકે છે. આત્મામાં સ્થિર બનવાથી દેવી આનંદની પ્રાપ્તિ થાય છે, તેને અઘટ વસંત દ્વારા વર્ણવી. “સો માલની” એટલે તેજ માયારૂપી માલણ અથવા પ્રકૃતિરૂપી માલની કે જે સાધનાની શરૂઆતમાં સાધકને સાથ આપતી ન હતી. તે તેનું નિકૃષ્ટ સ્વરૂપ હતું. તે અવસ્થામાં સાધકને ખૂબ મથાવે છે. કંઠે પ્રાણ આવી જાય તેવો અનુભવ કરાવે છે. પરંતુ સાધક ગુરુ ધિંધ્યા માર્ગે પ્રાણની વિશિષ્ટ પ્રકારની ઉગ્ર ઉપાસના કરે છે, ત્યારે આ માલણનું જોર ઓછું થવા લાગે છે. સાધક મનની ઊંચી અવસ્થા પ્રાપ્ત કરે છે, ત્યારે તેજ માલણ તેને અનુકૂળ જણાવા લાગે છે. તે માલણને ખાત્રી થઈ જાય છે કે આ તો મારા પ્રભુનો પ્યારો બંદો છે. પ્રભુ પોતે તેનું મિલન ઈચ્છે છે. તેથી તે માલણ પોતાનું સ્વરૂપ બદલી નાંખે છે. સાધકની દાસી થઈને જાણે કે તે સેવા કરવા મંડી પડે છે. આ તેનું ઉત્કૃષ્ટ સ્વરૂપ થયું. તે અવસ્થામાં માયારૂપી માલણ સાધકના અંતઃકરણમાં ખૂણે ખાંચરે પડી રહેલા રહ્યા સહ્યા કર્મસંસ્કારોની છેવટની આહુતિ આપી દે છે. પરમાત્માની કૃપા થાય ત્યારે આ રીતે બેવડો લાભ સાધકને થાય છે. ગીતા પણ આ અવસ્થાનું સૂચન બીજા અધ્યાયમાં આ પ્રમાણે કરે છે.

વિષયો જે ના ભોગવે તેના વિષય છૂટે

રહ્યો સહ્યો પણ સ્વાદ તો પ્રભુ પામે તૂટે!

(સરળ ગીતા-અ. ૨)

પ્રભુ એટલે આત્મતત્ત્વ. આત્મદર્શન થઈ જાય પછી સાધકને જરા પણ પાર્થિવ જગતનું આકર્ષણ થતું નથી કારણ કે તે અવસ્થામાં કર્મબીજ બળીને ભસ્મીભૂત થઈ ગયાં હોય

છે! 'અરધ ઉરધ' ગનિશીલ પ્રાણની સંજ્ઞા છે. તે દ્વારા પ્રાણોપાસના સાધકે કરી છે તેનું સૂચન છે. શા માટે પ્રાણની જ ઉપાસના સાધક કરે છે. તે પણ ટૂંકમાં સમજી લઈએ. આ શરીરની પ્રકૃતિના આઠ અંગો છે. પાંચ અંગો પંચમહાભૂતનાં છે, અને ત્રણ અંગો અંતઃકરણનાં છે. પૃથ્વી, જળ, તેજ, વાયુ ને આકાશ એ પંચમહાભૂત. ચિત્ત, બુદ્ધિ ને અહંકાર એ અંતઃકરણ. આ આઠ અંગોનો મૂળ આધાર પ્રાણ છે, શરીરમાં ચૈતન્ય શક્તિ પ્રાણનો આધાર લઈને જ ચમકે છે. શરીરની રચના થઈ ત્યારે પ્રાણમાંથી જ પંચમહાભૂતનાં તત્ત્વો છૂટાં પડ્યાં હતાં, અને ઈન્દ્રિયોનું સ્વરૂપ ધારણ કરીને શરીરના સંચાલનમાં સહભાગી બનવા સાકાર બન્યાં હતાં. તેથી શરીરની શુદ્ધિ સાધવા માટે અંતઃકરણની શુદ્ધિ કરવા માટે સાધકે આધારભૂત ગણાતા પ્રાણની ઉપાસના કરવી પડે છે. સાધક ખૂબ મહેનત કરીને પંચમહાભૂતની અને અંતઃકરણની શુદ્ધિ સાધે છે, પ્રકૃતિના આઠ અંગો જ્યારે શુદ્ધ બને છે. અસલ સ્વરૂપે રહેવા પામતાં નથી. પૃથ્વી તત્ત્વ પૃથ્વી ન રહે તેમ જળ તત્ત્વ ન રહે! પૃથ્વીનો સ્વભાવ જડ છે! પરંતુ જડતા અથવા તો જોને આપણે પશુતા પણ કહીએ છીએ તે જો નાશ પામે તો પૃથ્વી તત્ત્વની શુદ્ધિ થયેલી ગણાય. તે શુદ્ધ અવસ્થામાં પૃથ્વી તત્ત્વ પ્રાણમાં વિલીન થઈ જાય છે. તેજ રીતે જળ તત્ત્વની શુદ્ધિ થાય છે ત્યારે અંતઃકરણમાં પ્રેમનો પ્રાદુર્ભાવ થાય છે. જળનો સ્વભાવ નીચાણમાં વહેવાનો હતો, તે પ્રેમના પ્રાદુર્ભાવથી પલટાઈ જાય છે. પ્રેમ હંમેશા ઊંચે ગતિ કરે છે. તેથી જળની શુદ્ધિ થયેલી ગણાય. અગ્નિની શુદ્ધિ થાય ત્યારે પ્રજ્ઞા અથવા બુદ્ધિ સ્થિર બને છે, વાયુની શુદ્ધિ થાય ત્યારે પ્રાણ

પોતે સમતા ધારણ કરે છે. આકાશની શુદ્ધિ થાય ત્યારે સાધક નિરાવરણ બની જાય છે. તેને પોતાના અસલ સ્વરૂપના દર્શન થાય છે. શુદ્ધિ એટલે સંપૂર્ણ સાત્ત્વિકતા. આત્મદર્શન માટેની યોગ્યતા. જ્યારે જ્યારે તત્ત્વો શુદ્ધ સ્વરૂપ ધારણ કરે છે ત્યારે ત્યારે તે પ્રાણમાં જ વિલીન બને છે, એવો મહાપુરુષોનો અનુભવ છે. તે અવસ્થામાં પ્રાણને ઉત્થાન પામેલો ગણવામાં આવે છે. કારણકે પ્રાણની ગતિ આત્મા તરફ જ થતી રહેતી હોવાથી અથવા તો ઉર્ધ્વગામીપણું સિદ્ધ બનવાથી તે પ્રાણની ઊંચી દશા કહેવાય છે. પ્રાણની તે સામ્યાવસ્થા ઉત્તમ અવસ્થા ગણાય. યોગીઓ તેને નિત્યકુંભક પણ કહે છે. આ રીતે 'અરધ ઉરધ' બીચ ક્યારી શબ્દો દ્વારા ઉત્થાન પામેલા પ્રાણની ઊંચી અવસ્થાનું સૂચન આપણે વિસ્તારથી સમજ્યા. પાણી વિનાના કૂવાને ભૂમિ વિનાની વાડી દ્વારા જળ તત્ત્વ ને પૃથ્વી તત્ત્વની શુદ્ધિ સૂચવવામાં આવી છે. તે બંને તત્ત્વો પ્રાણમાં વિલીન બની જાય છે. જળ તત્ત્વ ને પૃથ્વી તત્ત્વની અશુદ્ધિ જ પાર્શ્વિક જગતના આકર્ષણ માટે કારણભૂત છે. આ સ્થિતિ મીરાં જુદા જ શબ્દોમાં વર્ણવે છે.

“સંસાર સાગર સૂક ગયો હે,
ફીકર નહીં અબ તરન નહીં.”

સંસાર તરફની આસક્તિ હતી તે પરમાત્માની કૃપા થઈ ત્યારે મનમાંથી આપોઆપ સૂકાઈ ગઈ! મનમાંથી સંસારમયતાનો ગર્ભ જ નાશ પામે તો તરવાની આવશ્યકતા ક્યાં રહે? માયારૂપી માલણ જ્યારે અનુકૂળ થઈ જાય છે ત્યારે આવો ચમત્કાર થાય છે.

કર્મ સંસ્કારનો સમૂળગો નાશ થવો તે નાની સૂની ઘટના

થોડી ગણાય? સંસારરૂપી સાગર સૂકાઈ જવાની આ ક્રિયા અત્યંત ગૂઢ છે. તેથી જ આ માલણને 'અકલ માલની' તરીકે કબીર સાહેબ ઓળખાવે છે. તે અનુકૂળ હોય ત્યારે મોટો ચમત્કાર કરે છે. પ્રતિકૂળ હોય ત્યારે મૂઢતાને દુઃખનો પારાવાર છલકાવી દે છે. સાધકને અજાયબીઓનો પોતાના શરીરમાં અનુભવ થાય છે તે પણ તેને જ કારણે! વળી આત્મદર્શનની શક્તિ પણ તેને કારણે જ નિર્માણ થાય છે. જ્ઞાસુધી પોતાની અસ્મિતાની યાદ રહે છે ત્યાં સુધી તે સવિકલ્પ સમાધિની દશા ગણાય છે. અનુભૂતિઓ તે જ દશામાં થાય છે. પરંતુ ચિત્ત જ્યારે અથવા તો મન પણ અમન બનવા માંડે છે ત્યારે દશામાં ફેરફાર થઈ જાય છે. મન પોતે પોતાની લાક્ષણિકતા છોડીને આત્મામાં લીન બની જાય છે. ત્યારે નિર્વિકલ્પ સમાધિની દશામાં સાધક પ્રવેશ કરે છે. સાધકને કશી પણ યાદ રહેતી નથી. શરીરનું ભાન જ રહેતું નથી, માત્ર ચૈતન્ય અને તેની શક્તિ તેની સંભાળ રાખતાં હોય છે. તે આત્મલીનની અવસ્થા ગણાય. ત્યારે અહંકાર શૂન્ય બની જાય છે. સવિકલ્પ સમાધિ દશા સુધી અહંકારનું ગુરુત્વાકર્ષણ કામચાબ નીવડે છે. પરંતુ નિર્વિકલ્પ દશામાં અહંકાર શૂન્યતાની સ્થિતિ પેદા થાય છે. તેથી તે દશાને 'શૂન શિખર' પણ કહેવામાં આવે છે. તે અવસ્થામાં અદ્વૈતની સિદ્ધિ થાય છે. 'મનઘર' એટલે સ્થિર થઈ ગયેલું મન જ આત્મ દર્શન કરી શકે તેવું સૂચન છે. તે અવસ્થામાં નિત્યવસંતનો અનુપમ દેવી આનંદ સાધક પ્રાપ્ત કરે છે. આવી ઊંચી અવસ્થા પર કાયમનો મુકામ કરનાર સંત બહુ ઓછા હોય છે. આપણા સંસ્કૃત તેમાંના એક છે. આ પદ તેનો પુરાવો છે.

પરમ સમીપે

કલ્યાણ

પ. પૂ. મા સર્વેશ્વરીના દર્શન કર્યા છે? એ દર્શનમાં જે આધ્યાત્મિક જીવનદર્શનનો પ્રતિઘોષ ઉઠે છે તે વિરલ છે. સંતોનું જીવન એ પરમ શક્તિના લીલાવિહાર સમું હોય છે. એ સંતત્વને શબ્દોમાં સમાવવું મુશ્કેલ હોય છે. એના ડગલે ને પગલે પરમાનંદ પ્રગટી રહે છે. એ દિવ્ય સાન્નિધ્યમાંથી પરમાત્માની પરમ શક્તિની જે મ્હેંક મધમધી ઊઠે છે. તે માણવાનો લ્હાવો એ પરમ શક્તિના સાક્ષાત્કાર નહીં તો બીજું શું? પૂ. માના પરમ શક્તિના વિહારસમા જીવનમાં ડોકિયું કરીએ છીએ ત્યારે જે તપ, ત્યાગ, બલિદાન, સમર્પણ ભાવનાનાં મહાશિખરો દેખાય છે. તે જોતાં આશ્ચર્યમાં ગરકાવ થઈ જવાય છે. એ દિવ્ય ગુણોના ફૂલડાંઓને પ્રકટાવવા જે પ્રેમવારીનું સિંચન પૂ. માએ કર્યું છે તે અલૌકિક છે. એટલે જ પૂ. માનું દર્શન એ ખાલી ઉપલક્ષ્ય દૃષ્ટિપાત નથી. અંતરની પવિત્રતા ને શ્રાદ્ધાના અર્ધ્ય સાથે એ દર્શન કરીશું ત્યારે એ પરમ સમીપેનો આનંદ અનોખો જ હશે. એ દર્શન સત્યમ્, શિવમ્, સુંદરમ્ બની જશે.

હમણાંજ પરમ સમીપે વિહરવાનો આવો દુર્લભ અવસર પૂ. માની કૃપા થકી પ્રાપ્ત થયો. ત્યારે એ સત્યમ્, શિવમ્, સુંદરમ્નો સાક્ષાત્કાર થયો. એ દિવ્ય સાન્નિધ્યની પાવન ક્ષણો અમર બની ગઈ! ધન્યતાનો કોઈ પાર ન રહ્યો. એ પાવન ક્ષણોની શબ્દયાત્રા સૌને ગમશે.

પૂ. મા વિષે જે કંઈ વાત કરીએ ત્યારે એ વાત નાનીસૂતી

નથી રહેતી. એ દિવ્યજીવનની પ્રત્યેક વાતો સામાન્ય નથી. એ કોઈ સામાન્ય ચીલાચાલુ જીવનની ફાલતુ વાતો નથી. છેક બાળવયથી એ જીવનની પરિપારી અસાધારણ રહી છે. પરમને પામવાની જે અહાલેક પૂ. માએ જગાવી છે તેની પાછળ અમાપ દૃઢતા, અખૂટ ધીરજ અને ભગીરથ પુરુષાર્થના પરમ મહિમાની અનોખી દાસ્તાન રહેલી છે. આજે પૂ. માની એકનિષ્ઠ સાધનાના પ્રતીક સમા ઉપવાસને એકહજાર આઠસો ને સાતમો દિવસ છે. છતાં ચૈતન્યથી ઉભરાતા એ જીવનમાં નથી ક્યાંય શુષ્કતા કે જડતા. સાધના એટલે વેરાન, ઉજ્જડ, એકાંગી જીવન એ સમીકરણ પૂ. માના જીવન ગણિતમાં લાગુ નહીં પડે. પ્રેમમય પ્રસન્નતા પૂર્વકની સાધના એ પૂ. માના આધ્યાત્મિક જીવનનું આગવું પાસું છે. પ્રેમાનંદમાં તરબોળ એ જીવન સાધનાના સંગીતને માણવા, સમજવા શબરી, ગોપી કે મીરાંનું પ્રેમધેલું અંતર જોઈએ.

ભગવાન ભક્ત કે ગુરુશિષ્ય વચ્ચે સહજ સ્નેહસેતુ બંધાઈ જતો હોય છે. અહીં પણ દિવ્ય માતા અને બાળકનો એક દિવ્ય સંસાર રચાઈ ગયો છે. માતૃવાત્સલ્યની એવી તો પ્રેમધારા અહીં સ્વયં પ્રકટી ગઈ છે કે દિવ્ય સ્નાનનો આનંદ લૂંટવા નાના ભૂલકા બન્યા વિના છૂટકો નથી. શું નારાયણભાઈ કે શું બાબુભાઈ? સૌ બટુકો બની એ પ્રેમમસ્તી માણી રહ્યા છે. પૂ. માના એ અમૃતમય પ્રેમધૂંટની જાણે તૃપ્તિ જ થતી નથી! એ પયપાનમાં જે પ્રેમાસ્વાદ છે એ તો એકવાર બાળક બનીએ ત્યારે જ પમાય. છોકરાઓ પ્રત્યેના આવા પ્રેમબંધનને લીધે જ કદાચ પૂ. મા પોતાની સાધનાના સ્થાનને સુનિશ્ચિત કરી શક્યાં નથી. પ્રાકટ્યભૂમિ કપુરાથી માંડી વિશ્વના કોઈપણ ભાગમાં પૂ. માને સ્થાયી રહેવાની ઈચ્છા થાય તો તેમને માટે સુંદર નિવાસસ્થાન બનાવવા છોકરાઓ તૈયાર છે. બીજે ક્યાંય

દેશપરદેશમાં નિવાસસ્થાન બનાવવાની વાત તો દૂર રહી, પરંતુ ગુરુદેવ પ્રભુએ પૂ. મા માટે અમદાવાદમાં 'સત્ય'પથનું નિવાસસ્થાન વસાવ્યું છે, તેમાં પણ પૂ. મા ભાગ્યે જ નિવાસ કરે છે. "મારા છોકરાઓ જ્યાં ત્યાં હું." એમનું નિર્દોષ અંતર એજ પૂ. માનું કાયમી નિવાસસ્થાન! વિશ્વના કોઈપણ ભાગમાં જ્યાં આવા પ્રેમધેલા બટુકો પૂ. મા જુએ ત્યાં ઉડાઉડ કરતાં પહોંચી જાય. આકરા ઉપવાસોની સાધનાની ભયંકર તીવ્રતા પણ પૂ. માને એ પ્રેમવિહાર કરતાં રોકી શકતી નથી. હમણાં જ વિદેશયાત્રા કરીને આવ્યાં એટલે સૌને એમ હતું કે પૂ. મા હવે આરામ કરશે પરંતુ પૂ. મા વિદેશથી આવ્યાં પછી એક દિવસ પણ પગ વાળીને બેઠાં નથી. મુંબઈ, સુરત, વડોદરા, અમદાવાદ, ભાવનગર અને કપુરાની સત્સંગ યાત્રાઓ ચાલુ જ રહી છે. એમાં પણ મહારાષ્ટ્રના તીર્થસ્થાનોની ૧૧ દિવસની યાત્રાએ તો સૌને વિસ્મયમાં નાંખી દીધા. પૂ. મા થોડા દિવસો આરામ કરે તો સાફ એમ સૌ ઈચ્છે. પરંતુ પૂ. માની એવી ઈચ્છા કે પરદેશથી આવેલા ભાઈબેનોને સાન્નિધ્યનો વધુ લાભ મળે તે હેતુથી પોતાના આરામના ભોગે તીર્થયાત્રાનું આયોજન કર્યું. આ નાનકડી યાત્રામાં પૂ. માના પુનિત પગલે જે પ્રેરણાદાયી પાવન પ્રસંગોની હારમાળા સર્જાઈ તેનું રસપાન આપણે અહીં કરી રહ્યા છીએ.

પૂ. માની હાજરી જ એક તીર્થસ્થાનનું સ્વરૂપ સર્જી લે છે. હમણાં હમણાં મુંબઈનું મધુસૂદનભાઈ ભટ્ટનું શ્રોફ એપાર્ટમેન્ટનું નિવાસસ્થાન પૂ. માના નિવાસથી તીર્થ બની ગયું છે. આજે ૧ લી માર્ચનું પ્રભાત આ ઘરમાં મંગલમય વાતાવરણથી દીપી ઉઠ્યું છે. શુભ વસ્ત્રાવૃતા પૂ. મા એક સોફા પર બેઠાં છે. સામે યાત્રિકો અને સત્સંગીઓ ગુરુલીલામૃતનો પાઠ કરી રહ્યા છે. ગુરુદેવપ્રભુનું પાવન સ્મરણ પૂ. મા અને ભાવિકોના જીવનનું એક

અભિન્ન અંગ બની ગયું છે. ગુરુસ્તુતિમાં સૌ લીન બન્યા છે.

અમોને જ્ઞાન દેનારા ગુરુને લાખ વંદન હો,
સદાયે જ્ઞાન દેનારા ગુરુને લાખ વંદન હો,
કહ્યા છે જેમને બ્રહ્મા, કહ્યા વિષ્ણુ વળી શંકર,
કહ્યા છે દેવ જેવા તે, ગુરુને લાખ વંદન હો!

પૂ. મા બાળભાવે પ્રભુને પ્રાર્થે છે.

બાળ ગણી વ્હાલ મારા ઉપર રાખજો,
જેથી રહું હું બધો દિવસ સુખમાં.
આપજો આપજો મીઠી વાણી મને,
આપજો આપની ભક્તિ સાચી.
આપજો આપજો આપ પ્રભુની કૃપા,
જેથી મળશે મને જે હું માગુ.

ગુરુભક્તિથી લીંપાયેલા પૂ. માના જીવનમાંથી હરક્ષણે
ગુરુભક્તિના ઝરણાંઓ સહજ રીતે વહ્યાં કરે છે. યાત્રારંભે
કરાયેલી પ્રાર્થનામાં પણ એજ ભક્તિનો મહિમા ગૂંજી રહ્યો છે.

યાત્રાના આરંભે કરીએ પ્રાર્થના,
સાથી બનજો યોગેશ્વર પરમાત્મા.
સર્વ દેવદેવી અનુકૂળતા આપજો,
યોગેશ્વર પ્રભુ! સઘળાં સંકટ કાપજો.
જીવનની મંગળ યાત્રામાં પધારજો,
સુખ શાંતિ સંતોષની મૂડી વધારજો.
નિદ્રા, આળસ, ક્રોધ ને થાક હઠાવજો,
સંસારી બંધનને સહેજે ભૂલાવજો,
ગૃહસ્થીઓને સજ્જન સાચા બનાવજો.
ઉદારતા વળી પવિત્રતાને વધારજો,
પરમાર્નેદે સૌને મગ્ન બનાવજો.

સૌને આપના ક્રી ચરણોમાં રાખશો,
હરિના સ્મરણે સૌને મગ્ન બનાવજો.
જીવનયાત્રા પૂર્ણપણે શણગારજો,
સર્વેશ્વરીની વિનંતી પ્રેમે સ્વીકારજો.
જીવનયાત્રા સૌની સફળ બનાવજો,
યાત્રાના આરંભે કરીએ પ્રાર્થના,
સાથી બનજો યોગેશ્વર પરમાત્મા.

સદ્ગુરુ એજ પરમાત્મા, એ પૂ. માનો જીવનમંત્ર છે.
ગુરુદેવ પ્રત્યેનો સમર્પણ ભાવ આજે પૂ. માના જીવનમાં સોળે
કળાએ ખીલી ઊઠ્યો છે. આજનું પૂ. માનું પળેપળનું જીવન
ગુરુકૃપાના અન્નેડ ઉદાહરણ જેવું છે. પોતાના સાધનામય
જીવનમાં ગુરુકૃપાના એવા તો અમૃતબિંદુઓ ચાખ્યાં છે કે હવે
બીજો સ્વાદ ફીકો પડી ગયો છે. સાધનાની આવી કઠિન
રણભૂમિમાં આવો પ્રસન્નતાનો રણદ્વીપ ગુરુકૃપા વિના તો કેમ
સંભવે!

યાત્રારંભે પૂ. મા અમૃતવાણી રેલાવતા કહે “આજથી યાત્રા
શરૂ થાય છે. જ્યાં પ્રભુના વિવિધ સ્વરૂપો બિરાજે છે તેનાં
ભાવપૂર્વક દર્શન કરીશું, આપણી યાત્રા એ પળેપળની સત્સંગ
યાત્રા બનવી જોઈએ. જેટલા દિવસ યાત્રા ચાલે તેમાં સંસારને
ભૂલી ભગવાનનાં થઈએ. આપણા જીવનરથના સારથિ જો
પ્રભુને બનાવી દઈએ તો પળેપળનું જીવન જ તીર્થમય બની
જાય.” પૂ. મા અત્યારે ખેડબ્રહ્માનાં જીવીબેનને યાદ કરે છે.
ભક્તોનો પ્રેમ પ્રભુના અંતરમાં કેવો અધિકાર જમાવે છે તેનું
અદ્ભુત ઉદાહરણ જીવીબેન છે. પૂ. મા પ્રત્યેનો જીવીબેનનો
ભાવ જોતાં જ શબરીનું રામમય જીવન યાદ આવે. પૂ. માના
સ્મરણે કે દર્શને એવો તો પ્રેમ ઉછળી આવે કે શરીર પોતાની

વૃદ્ધાવસ્થા વિસારીને છલાંગો મારતું થઈ જાય! એ જીવીબેને સૌ યાત્રિકો માટે ભાવપૂર્વક પ્રસાદ મોકલ્યો છે. તે અત્યારે પૂ. મા યાદ કરીને સૌને વહેંચે છે પૂ. મા પણ જીવીબેનના પવિત્ર ભાવથી અત્યંત રાજી રહે. અંબાજી જતાં ખેડબ્રહ્માથી પસાર થવાનું થાય ત્યારે સામેથી દોડીને મળવા જાય. જીવન તો ગરીબાઈથી વીટળાયેલું પરંતુ પ્રેમસગાઈ પાસે સંસારના માનપાન પ્રતિષ્ઠા કે વેભવ કેવાં ગૌણ બની જાય છે!

પૂ. માના પ્રભુમય જીવનમાંથી સહજ રીતે જ સદાચારનું માધુર્ય ટપકતું રહે છે. પૂ. માનું કોઈ પણ વર્તન એવું નહીં હોય જે પ્રેરણાદાયી ન હોય! યાત્રારભે જે ભાવ પૂ. માના અંતરમાંથી પ્રકટ્યો તે કેટલો બધો સમયોચિત અને પ્રેરણાદાયી હતો! શાસ્ત્રોનું વાંચન કે હજારો શબ્દોનો સદુપદેશ જે અસર ન કરી શકે તે અસર સંતત્વથી સમૃદ્ધ એવા પૂ. માના સદ્વર્તનથી થાય છે. એની છાપ એવી તો અંતરમાં અમીટ પડે છે કે તેને કોઈ કાળે ભૂસી શકાતી નથી. પૂ. મા સૌ યાત્રિકોને મધુસૂદનભાઈના વૃદ્ધ માતાપિતાને પગે લાગી આશિર્વાદ પ્રાપ્ત કરવાનું કહે છે. એટલું જ નહીં પણ પોતે પૂ. મા પણ એ વડીલ દંપત્તિને પગે લાગી આશિર્વાદની કામના કરે છે. જે શ્રી ચરણોનાં રજમાત્ર અનેક જીવોના ઉદ્ધાર માટે સમર્થ છે તે પોતે પણ કેટલાં રજસમાં નાનકડાં બની શકે છે! કેવી નમ્રતા અને વડીલો પ્રત્યેના આદરભાવનો પદાર્થપાઠ!

પૂ. માના સમૃદ્ધ સાન્નિધ્યનો લાભ લેવા પંદરેક ભાઈબેનો યાત્રાનો આરંભ કરે છે. ગુરુદેવપ્રભુ અને પૂ. માના જયજયકારથી ગૂંજતા વાતાવરણ વચ્ચે અમે યાત્રામાં ઉપડ્યા નહીં, પણ પૂ. માના દિવ્ય સાન્નિધ્યમાં ખોવાઈ ગયા. પૂ. મા અમારાં પ્રત્યક્ષ પ્રભુ અને નાનકડી બસ એ અમારી દુનિયા! દશ દિવસની યાત્રામાં બસ સિવાયની બીજી દુનિયા હશે તેનો

અમને ખ્યાલ નથી રહ્યો! નામસ્મરણથી ગૂંજતા વાતાવરણ વચ્ચે મુંબઈથી ક્યારે નાશિક પહોંચી ગયા તેનો પણ ખ્યાલ રહ્યો નથી. આ યાત્રામાં પૂ. માના દિવ્ય સાન્નિધ્યમાં જે પ્રસંગોની મધુર સૃષ્ટિ ઊભી થઈ તેમાં આપણે વિહાર કરવાના છીએ.

અત્યારે બપોરના ત્રણેક વાગ્યા છે. પૂ. મા ભગવાન ત્ર્યંબકેશ્વરનાં દર્શને પધાર્યા છે. બસ છેક મંદિરથી દૂર ઊભી છે. પૂ. મા બસમાંથી નીચે ઉતરી રહ્યાં છે. મુખારવિંદ પર એજ પ્રસન્નતા વિલસી રહી છે. પગ ખુલ્લા જ છે. તાપ સખત છે. છોકરાઓ પૂ. માને ચંપલ પહેરવા વિનંતિ કરે છે પરંતુ પૂ. મા કંઈ કાને ધરતાં નથી. તીર્થસ્થાનોમાં પૂ. મા પધારે ત્યારે એ તીર્થસ્થાનોની પવિત્રતાને પૂ. મા આદરપૂર્વક અપનાવે છે. અહીંયાં પણ જોયું એ દિવ્ય વર્તનનું માધુર્ય! પૂ. માનું વર્તન જાણે બોલી રહ્યું છે! આપણે પવિત્ર બનીએ અને જ્યાં જઈએ ત્યાં એ પવિત્રતાને લઈ જઈએ અને તીર્થસ્થાનોમાં પ્રત્યક્ષદેવ બેઠા છે તેવી શ્રાદ્ધા સાથે અંતરને પ્રભુપ્રેમથી ભરી દઈએ. પૂ. મા એ જ્યોતિર્લિંગનાં દર્શન કરે છે, ઘુટણીયે પડી પ્રણામ કરે છે. પૂ. મા પ્રભુને પ્રાર્થના કરતાં કહે, “પ્રભુ અમે તમારા દર્શને આવ્યા છીએ. અમારા પ્રેમપૂર્વકનાં દર્શનની જરૂર નોંધ લેજો.” પૂ. માની પ્રાર્થના એટલે પ્રભુ સાથે જાણે પ્રત્યક્ષ વાતચીત! સીધા સાદા શબ્દોમાં પ્રેમનો પોકાર!

નાસિકનું બીજું પ્રખ્યાત તીર્થસ્થાન મુક્તિધામનાં દર્શન કરી પૂ. મા શ્રીમદ્ રાજચંદ્રના મંદિરે દર્શન કરવા પધાર્યા છે. સ્થાન ખૂબ જ શાન્ત અને પવિત્ર છે. શ્રીમદ્ની નાનાકડી ભાવવાહી મૂર્તિ સામે પ્રણામ કરી બેસતાં જ સહજ ધ્યાનમાં સરી પડ્યાં છે. ધ્યાન પૂ. માને સહજ છે. એ માટે ખાસ પ્રયત્ન કરવો પડતો નથી. જીવન જ એવી પવિત્ર ભૂમિકાએ પહોંચ્યું છે કે ત્યાં ધ્યાન માટે કોઈ વિક્ષેપ રહ્યો નથી. ધ્યાનમાંથી બહાર આવતાં

દિવ્ય અનુભૂતિની વાત કરતાં કહે, “શ્રીમદ્ અમારી સામે પ્રકટ થયા” અને શ્રીમદે બાળસહજ કંઠેથી રિસાઈને અમને કહ્યું કે “હું બધું બાણું છું છતાં નહીં કહું” પૂ. મા કહે “હજુ થોડીવાર બેઠાં હોત તો શ્રીમદ્ સાથે દિવ્ય વાર્તાલાપ જરૂર શક્ય બનત.” શ્રીમદ્ની કૃપા થતાં પૂ. મા શ્રીમદ્ની સ્તુતિ કર છું.

‘દેહ છતાં જેની દશા વર્તે દેહાતીત,
તે જ્ઞાનીનાં ચરણમાં વંદન હો અગણિત.
જેહ સ્વરૂપ સમજ્યા વિના પામ્યો દુઃખ અનંત,
સમજાવ્યું તે પદનમું, શ્રી સદ્ગુરુ ભગવંત.”

શ્રીમદ્ પ્રભુ માટે પૂ. મા ઊંચી નિષ્ઠા ધરાવે છે. એ પ્રેમનિષ્ઠાના પ્રતીકરૂપ પૂ. માએ શ્રીમદ્ની બાવની અને સ્તુતિઓ રચ્યાં છે. શ્રીમદ્નું આત્મજ્ઞાન સહજ રીતે પૂ. માના જીવનમાં મૂર્તિમંત થયેલું જોવા મળે છે. જ્ઞાનયુક્ત જીવનમાં જે આત્મા પ્રકટે છે તે આત્માથી પૂ. માનું જીવન ઝળકી રહ્યું છે.

એક દર્શનીય સ્થળનો સંતોષ લઈને બસમાં ગોઠવાયાં ત્યાં પૂ. માના કંઠે ગવાતી કૃપાળુદેવની સ્તુતિ સૌ ઝીલી રહ્યા છે:-

‘હું તો વંદુ કૃપાળુ દેવને રે,
તત્ત્વજ્ઞાની તીર્થંકર દેવને રે.’

આજે પૂ. માને નિર્જળા ઉપવાસ છે, છતાં જે પ્રસન્નતાપૂર્વક પૂ. માએ આજે આખો દિવસ યાત્રા કરી તે પરથી પૂ. માના તપની ઉગ્રતાનો અણસાર પણ પામી શકાતો નથી. પૂ. માને સમજવા માટે તેમના તપસ્વી જીવનને સમજવું પડશે. તપ પૂ. માના જીવનમાં એટલી તો સહજતાથી વણાઈ ગયું છે કે તપ વિનાના પૂ. માના જીવનની આપણે કલ્પના પણ કરી શકતા નથી. પ્રસન્નતાપૂર્વકનું તપ એ પૂ. માના સાધનામય

જીવનની વિશિષ્ટતા રહી છે.

પહેલી માર્ચ '૮૯ એ આ પરમ સમીપનો પ્રથમ દિવસ છે. આયમન કરી શકીએ તો કેવી પ્રેરણા ગંગા વહી રહી! યાત્રારંભે વડીલો પ્રત્યે કેવો આદરભાવ અને નમ્રતાનો પદાર્થપાઠ! અમીરી હોય કે ગરીબી અંતરની પવિત્રતા પ્રભુને કેવા ખેંચી લાવે છે! જીવીબેનના પ્રેમભાવનો પૂ. મા કેવો પડઘો પાડી રહ્યાં છે! તીર્થસ્થાનો કોઈ જડ પથ્થરોનાં મકાનો નહીં, પરંતુ તીર્થમાં પ્રભુ પ્રત્યક્ષ બિરાજી રહ્યા છે તેવા ભાવ સાથે જીવંત વ્યવહાર! પ્રાર્થના એટલે પ્રભુ સાથેની સહજ વાતો. ધ્યાન જાણે પવિત્રતાની પરાકાષ્ટા, જેમાં પ્રભુથી પ્રકટ્યા વિના ના રહી શકાય. પવિત્રતા તો પ્રભુના કોઈપણ સ્વરૂપને ગમે! શ્રીમદ્ રાજચંદ્રે પવિત્ર પ્રેમભાવે પ્રકટ થઈ પૂ. માને ધ્યાનમાં દર્શનનો લાભ આપ્યો! પૂ. માનો અવિચળ પ્રભુપ્રેમ જાણે જુદા જુદા સ્વરૂપે પ્રત્યક્ષ બની રહ્યો! એટલે જ પૂ. માનું સાન્નિધ્ય જાણે પરમશક્તિનું પ્રત્યક્ષ સાન્નિધ્ય!

પૂ. મા અને છોકરાઓના આ દિવ્યસંસારની દિવ્યક્ષણોને માણવાનો પ્રથમ દિવસ એ પ્રેમપંથની યાત્રાનું પ્રથમ સોપાન બનીને અમર બની ગયો. કૃપા થકી જે શ્રી ચરણોને સેવવાનું સદ્ભાગ્ય મળ્યું છે એ પાવન તીર્થને છોડીને બીજે ક્યાં જવું!

તારા ચરણે પ્રકટે તીર્થ તમામ,
મા તીર્થેશ્વરી કરું પ્રણામ!

(ક્રમશઃ)

૫. પૂ. શ્રી યોગેશ્વરજીના જન્મદિન ઉજવણી અંગે

ત્રણ દિવસની ધ્યાન સાધના શિબિર

આ વર્ષે ૫. પૂ. મહાત્મા શ્રી યોગેશ્વરજીનાં જન્મદિન ૧૫ મી ઓગસ્ટની ઉજવણીનાં ઉપલક્ષ્યમાં ત્રણ દિવસની ધ્યાન સાધના શિબિર અમદાવાદમાં ૫. પૂ. મા શ્રી સર્વેશ્વરીનાં સાન્નિધ્યમાં ઉજવવાનું નક્કી કરવામાં આવ્યું છે. એનું સ્થળ રહેશે શ્રી મધુરીકા હોલ (માનવ ફેલોટસ-તેમજ કોમર્સ કોલેજ પાસે, અમદાવાદ-૯-અગાઉ કાર્યક્રમ થતા ત્યાં)

શિબિરનો વિગતવાર કાર્યક્રમ અલગ પત્રિકાથી જાહેર કરવામાં આવશે. શિબિર અંગે કંઈ પૂછવું હોય તો શ્રી બાબુભાઈ વોરા ૩૧, ગવર્નમેન્ટ સર્વન્ટ સોસાયટી, નવરંગપુરા, અમદાવાદ-૯ સંપર્ક સાધવો.

સદ્ભાવભરી ભેટ (ચાલુ)

૧૦૧ એમ.વી.રામાનુજ, મોરબી-તરફથી (૧૫ મર્યાદાને લીધે નિવૃત્ત થતા)

૫૧ શ્રીમતી મંજુલાબહેન હરિભાઈ ભોજાણી, મોરબી-નોકરીમાંથી સ્વેચ્છિક નિવૃત્તિ લેતા.

૧૧ શ્રી ગીતાબેન ઠાકર, મોરબી-પુત્રના યજ્ઞોપવિત નિમિત્તે.

૧૦૧ પૂ. માના સુરતના એક ભક્ત તરફથી.

૧૦૦ શ્રી હિમાંશુ પાઠક, સુરત.

૧૫ શ્રી દિનેશચંદ્ર પ્રાણજીવનદાસ રાણા, સુરત.

૧૦૦ શ્રી ત્રિવેણીબેન પ્રાણજીવન મચુરીયા, મુંબઈ.

૧૦૦ શ્રી ધીરજલાલ જી. મોધરીયા, ધ્રાંગધ્રા.

‘ચમત્કાર’ની ભીતરમાં

રતિલાલ ભાવસાર

‘અધ્યાત્મ’ માસિકમાં આપણે વાંચીએ છીએ કે, પૂજ્યપાદ શ્રી યોગેશ્વરજી તથા પૂજ્ય શ્રી સર્વેશ્વરી માનો પ્રેમસ્પર્શ પામેલાં ક્રોધાર્થી સાધકો, તેઓશ્રીની ચૈતન્યશક્તિના પોતાને થયેલા ‘અનુભવ’ના પ્રસંગો આલેખે છે. આ ઉત્તમ અને આવકારદાયક છે. આવા પ્રસંગો પાવનકારી છે એટલું જ નહિ પણ કાદ્દા-ભક્તિ દૃઢ કરવામાં પણ ઉપયોગી છે. આવા પ્રેરણાત્મક પ્રસંગો અ-સાધારણ હોય છે-‘ચમત્કાર’ કહેવાય તેવા!

જનસમાજમાં હજારો વર્ષથી એક માન્યતા વહેતી આવી છે કે, જ્યાં કોઈ વિભૂતિમાન સંત હોય ત્યાં ‘ચમત્કાર’ હોય જ! સાચી વાત છે. અધ્યાત્મ વિજ્ઞાનની આ એક નક્કર હકીકત છે. શુદ્ધ, પવિત્ર અને યોગમાર્ગમાં આગળ વધેલા સંત-મહાત્માઓ આગળ આજે અત્યારે પણ છકક થઈ જવાય એવા ‘ચમત્કાર’ પ્રસંગો પાત્ત થતા હોય છે.

જેમ સૂર્યને ગરમી અને પ્રકાશ સહજ છે, સળગતા અંગારાને તેની ઉષ્ણતા અને દાહકતા કુદરતી છે-તેવી રીતે ચૈતનનિષ્ઠ વ્યક્તિમાં આત્માનો પ્રકાશ સહજ રીતે પ્રકાશનો હોય છે. એ આત્માની ચિન્મય શક્તિઓ કોઈ નિમિત્ત જાગતાં બહાર વ્યક્ત થઈ શકે છે.

પરંતુ, એટલું ખરું કે ‘ચમત્કાર’ બતાવવા એ ચૈતનનિષ્ઠ

સંતોનું કે એમની સાધુતાનું એક અગત્યનું ગુણાય એવું લક્ષણ ન કહેવાય, સાધારણ રીતે, સમર્થ એવા સંત-મહાત્માઓ પોતાના આન્તર સત્ત્વનો કે આત્મપ્રકાશનો ઝટ ઓળખી શકાય કે દેખાડો થાય એવો આવિર્ભાવ થવા દેતા નથી-તેમ કરવું પસંદ કરતા નથી.

તેમ છતાં, કોઈ 'અકળ લીલા'ના પ્રત્યક્ષપણે થયેલા 'અનુભવ' વગર, સંતોની જ્ઞાનદૃષ્ટિ અને એમનું અગાધ આત્મ-એશ્વર્ય સાધકને બરોબર સમજાતાં નથી-અને એટલે જ કદાચ સિદ્ધ કોટિના યોગીઓ અને પવિત્ર સંત-મહાત્માઓની જીવનકથાઓમાં, એમના ક્રોયાર્થી ભક્તોને થયેલા સ્થૂલ-સૂક્ષ્મ એવા ચમત્કારિક અનુભવોનાં વર્ણન જોવા મળે છે. સાધના માર્ગમાં યોગ્ય પ્રેરણાત્મક અને ભાવનાયુક્ત ચમત્કારોને સ્થાન છે જ !

આવા 'અનુભવ' કરાવવા પાછળ સદ્ગુરુનો કોઈ ખાસ હેતુ રહેલો હોય છે-કોઈ યોગ્ય નિમિત્તકારણ હોય છે.

- સાધક જીવનાં આડંતેડાં વૃત્તિ-વલાણોને પલટાવવા માટે,
- કે રાગદ્વેષમાં અટવાતી તેની પ્રકૃતિનું રૂપાંતર કરાવવા માટે,
- કે પછી તેના મન ઉપર અમુક આધ્યાત્મિક બાબતની અથવા આદેશ-ઉપદેશની શ્રાદ્ધા-નિષ્ઠા ઠસાવવા માટે.

—આવા કોઈ ઉચ્ચ હેતુસર સદ્ગુરુ પોતાની દિવ્ય ચેતનશક્તિનો પરચો સાધકને બતાવે છે-જેને સાધક 'ચમત્કાર' તરફ લેખતો હોય છે. તે તે પ્રસંગે, તેવી તેવી વ્યક્તતાની યોગ્યતા હોય અને જરૂર પણ હોય એટલું તો ચોક્કસ !

તો હવે, આ પ્રકારની ચમત્કારશક્તિને સાચી રીતે સમજવાનો પ્રયત્ન કરીએ.

આધ્યાત્મિક કક્ષાના ચમત્કારની ઘટના એ કોઈ નજરબંધી, હાથચાલાકી કે જાદુ-કપટ (Magic)ના ખેલ નથી. પ્રકૃતિના પ્રદેશની નહિ, પરંતુ શુદ્ધ આધ્યાત્મિક અને વાસ્તવિક કહેવાય એવી નક્કર અને જીવંતી જાગતી હકીકત છે.

અમુક ચોક્કસ નિયમો અનુસાર બનતી ભૌતિક ઘટનાઓની માફક, આધ્યાત્મિક જગતની ઘટનાઓના પણ અમુક ગૂઢ નિયમો પણ હોય છે, અન્ય વૈજ્ઞાનિક શાસ્ત્રોની માફક, અધ્યાત્મના પણ ચોક્કસ વૈજ્ઞાનિક પદ્ધતિના શાસ્ત્ર છે-અને તે છે વિવિધ યોગશાસ્ત્રો યાને યોગવિજ્ઞાન.

આપણે જેને 'ચમત્કાર' કહીએ છીએ એ ખરી રીતે તો મનુષ્યની સર્વ સમર્થ આત્મચેતના (Soul force)ની ઊર્ધ્વ અને સૂક્ષ્મ શક્તિઓની સહજતા કે સ્વાભાવિકતા જ હોય છે-સજાગતા અંગારામાં રહેલી ઉજાતા કે દાહકતાની માફક !

'આત્મા સત્ય સંકલ્પ છે'-એવું વેદવચન છે, એનો અર્થ એ કે, અનાદિ અનંત એવી આત્મશક્તિઓવડે માણસ થવા ધારે તે થઈ શકે-અને કરવા ધારે તે કરી શકે !

ઉચ્ચ આધ્યાત્મિક નિયમોનો આદર અને અમલ કરનાર તેમજ બહાર-ભીતર વ્યાપી રહેલી ભગવતચેતના સાથે તદ્દુપ થઈને જીવનાર સંત-મહાત્માઓ મનમાં જે સંકલ્પ કરે છે, મુખેથી જે વચન ઉચ્ચારે છે, ઊંચો હાથ ધૂમાવે છે કે હાથથી સ્પર્શ કરે છે-તેની સાથે જ એમની સ્વાધીન અને સર્જક

એવી આત્મશક્તિઓ એ પ્રમાણે કામ કરવા માંડે છે—અને નિર્ધારિત પરિણામ નિપજાવે છે.

અરે! કેટલીક વાર તો, મનની વિશિષ્ટ અવસ્થામાં, કશા જ ઈરાદા વગર, કેવળ એ ગતિશીલ આત્મશક્તિઓની આપોઆપ થતી સંયોજકતાને લીધે (જેમ ઘોર અડાબીડ જંગલમાં ઝાડની બે ડાળીઓ ઘસાય અને આપોઆપ અગ્નિ પ્રગટે—એવી રીતે) ‘ચમત્કાર’ થઈ જાય છે—કે જેની સંતોને તો ખબરેય હોતી નથી! આવું પણ બની શકે છે.

કોઈ ઊર્ધ્વ ભૂમિકામાં શક્ય એવી ઘટના, સામાન્ય ભૂમિકા ઉપર બની આવે, ત્યારે આપણને અજબ—ગજબનું લાગે છે એટલું જ! બાકી, મૂળ મુદ્દે એમાં કશું અદ્ભુત કે અલૌકિક જેવું નથી! પણ, સહજ અને સ્વાભાવિક છે.

આધ્યાત્મિકતાને પણ એની વાસ્તવિકતાઓ હોય છે. અને, આ એક વ્યાપકપણે તરી આવતી હકીકત છે કે, અનાદિ કાળથી જગત અને જીવનની સકળ રચનાઓમાં, અનંત શક્તિ—સામર્થ્ય ધરાવતું સૂક્ષ્મ તત્ત્વ હંમેશા ‘કારણ’—રૂપ હોય છે અને સ્થૂલ તત્ત્વ ‘કાર્ય’—રૂપ હોય છે. મૂળભૂત ‘કારણ’ ઉપર અમુક ગુણધર્મો ધરાવતી વ્યવસ્થિત પ્રક્રિયા થવાથી ‘કાર્ય’ પ્રગટે છે—આકારિત થાય છે.

સામાન્ય માણસના મનને, જેના સ્થૂલ—સૂક્ષ્મ કાર્ય—કારણ—સંબંધની સમજૂતી મળતી નથી—એવી ગૂઢ ગહન ઘટનાઓ ‘ચમત્કાર’ તરીકે ભલે ઓળખાય, પણ એ ‘ચમત્કાર’ વિશ્વની ચૈતન્ય શક્તિના વિશાળ વ્યાપક નિયમોથી—અને તેના ગુણધર્મોથી ઉપરવટ થઈને બનેલી કોઈ

ઘટના છે—એમ માનવાનું કારણ નથી. વિજ્ઞાનની રીતે, એક ચોક્કસ બાબતનું ચોક્કસ પરિણામ હોય છે—એમ સમજવું જોઈએ.

કોઈ ધન્ય ક્ષણે, ગુરુકૃપાથી કે આત્મપુરુષાર્થથી સાધકને થતાં ચમત્કારિક કે ચૈતનાત્મક ‘અનુભવ’ એ સાધના માર્ગનું ફળ નહિ, પણ ફૂલ છે—એ ભૂલવા જેવું નથી. ફળપ્રાપ્તિ માટે તો અનેકાનેક કઠણ કપરી ભૂમિકાઓ (અવસ્થાક્રમ) વટાવતા આગળ ને આગળ જવાનું છે! ‘હવે, બસ!’—એમ કહી શકાય એવો આ પ્રદેશ નથી!

આધ્યાત્મિક વિકાસનો આ એક મુદ્રાલેખ છે :

અંતરની અભીપ્સા પ્રમાણે જે ઉત્કટપણે ઝંખે છે, જે મથે છે તે અવશ્ય મેળવે છે, સત્યસંકલ્પના દાતા શ્રીહરિ!

(‘કુમારગૃહ’, આનંદપુરા, વડોદરા-૧.)

સુધારો

જૂન ’૮૯ ના અંકના ટાઈટલ ૨ ઉપર સદ્ભાવભરી ભેટમાં રૂ. ૫૦૧ સામે ભૂલથી શ્રી ગોરધનભાઈ સોરઠીયાનું નામ લખાયું છે પરંતુ તે ભેટ શ્રી છગનલાલ ત્રિ. સોરઠીયા તરફથી મળેલ છે તે જાણવું. ભૂલ બદલ દિલગીર છીએ. —તંત્રી.

ગુજરાતમાં પંચાયતી રાજની ઝાંખી

ગ્રામપંચાયત આપણી ગ્રામિણ સંસ્કૃતિ અને શાસન વ્યવસ્થામાં અતિ મહત્વનું એક ઘટક છે. 'સ્વરાજ' લાવવા માટે ગ્રામિણ વિસ્તારોમાં પંચાયત રાજ માટે આપણું સંવિધાન ઘડાયું તે સમયે રાષ્ટ્રપિતા ગાંધીજીએ કહ્યું હતું કે 'સત્તાનું કેન્દ્ર અત્યારે નવી દિલ્લીમાં અથવા કલકત્તા અને મુંબઈ જેવા મહાનગરોમાં છે, પરંતુ હું તો ઈચ્છુ કે આ સત્તા ભારતના સાત લાખ ગામડાં વચ્ચે વહેંચી દેવામાં આવે.' આ આદર્શને પરિપૂર્ણ બનાવવા માટે આપણા સંવિધાને રાજ્યને પંચાયતો રચવાનો અને તેમને સ્વરાજ્યની સત્તાઓ સોંપવાનો આદેશ આપ્યો છે.

ગુજરાતે સ્વ. બળવંતરાય મહેતા જેવા પંચાયતી રાજના પાયાના સિદ્ધાંતો અમલમાં મુકનાર માર્ગદર્શકને અનુલક્ષી આ ક્ષેત્રે સારી પ્રગતિ સિદ્ધ કરી છે. અને ગુજરાતે પંચાયતી રાજનો પ્રારંભ તા. ૧લી એપ્રિલ ૧૯૬૩ ના રોજ કર્યો. ગુજરાતમાં પંચાયતી રાજ પ્રણાલી ત્રિસ્તરીય પદ્ધતિ અનુસાર અમલમાં છે. (૧) ગ્રામ/નગર પંચાયત (૨) તાલુકા પંચાયત અને (૩) જિલ્લા પંચાયત.

હાલ રાજ્યમાં ૧૩૦૫૯ ગ્રામ પંચાયતો, ૧૩૧ નગર પંચાયતો, ૧૯૨ તાલુકા પંચાયતો અને ૧૯ જિલ્લા પંચાયતો અસ્તિત્વમાં છે. પંચાયતોનું કાર્યક્ષેત્ર (કાયદાકીય અમલનો પ્રદેશ) ગ્રામ વિસ્તારો સુધી વિસ્તરેલું છે, જેમાં કેટલાક અર્ધશહેરી વિસ્તારોનો પણ સમાવેશ થાય છે. રાજ્યમાં ૧૮૧૧૪ ગામડાં છે અને જેની વસ્તી ૧૯૮૧ ની વસ્તી ગણતરી મુજબ ૨૩૪ લાખની છે.

ગુજરાતમાં ૧૮૨ તાલુકાઓ માટેની ૪૨૬૬ બેઠકોમાંથી અનુસૂચિત જાતિ અને જનજાતિ, તેમ જ મહિલાઓ માટે અનુક્રમે ૨૯૮, ૬૬૭, ૪૮૫ બેઠકોની વહેંચણી કરવામાં આવી છે. તેજ પ્રમાણે જિલ્લા પંચાયતની ૭૪૦ બેઠકોમાંથી અનુસૂચિત જાતિ અનુસૂચિત જનજાતિ અને મહિલાઓ માટેની ફાળવણી અનુક્રમે ૫૪, ૧૧૩, ૭૩ જેટલી કરવામાં આવી છે.

પંચાયતી રાજની વિશિષ્ટતા અને સફળ સંકલન માટેના ખાસ લક્ષણો નીચે મુજબ છે.

(૧) ગ્રામ, તાલુકા અને જિલ્લા કક્ષાએ અંગભૂત રીતે સંકળાયેલ સ્વાયત વૈધાનિક સંસ્થાઓનું નિર્માણ કરતો કાયદો.

(૨) અનુસૂચિત જાતિઓ અને અનુસૂચિત આદિ જાતિઓની વ્યક્તિ સહિત સમાજના નબળા વિભાગોને સામાજિક ન્યાય મળે તે માટે ત્રણેય સ્તરે સામાજિક ન્યાય સમિતિ.

(૩) જિલ્લા કક્ષાએ સમર્થ કારોબારી સંસ્થા.

(૪) જિલ્લા કક્ષાએ શિક્ષણ સમિતિને આમ દરજ્જો.

(૫) પંચાયતને સ્પર્શતી નીતિવિષયક તમામ બાબતો અંગે સરકારને સલાહ આપવા માટે રાજ્ય પંચાયત પરિષદની જોગવાઈ.

(૬) જિલ્લાના વિકાસ અત્રે સત્તા કર્તવ્યની તબદીલી.

(૭) પ્રવૃત્તિઓ માટે ઉદાર ધોરણે નાણાંની તબદીલી.

(૮) ગ્રામ કક્ષાથી માંડી જિલ્લા કક્ષા સુધીના સમગ્ર વિકાસ તંત્રની પંચાયત રાજ સંસ્થાઓને તબદીલી.

(૯) પંચાયત રાજ સંસ્થાઓને કેટલાક મહેસૂલી કાર્યોની તબદીલી.

(૧૦) જમીન મહેસૂલની વસુલાત અને પંચાયતના વહીવટ માટે જવાબદાર એવા તલાટી-સહ-ગ્રામ પંચાયત મંત્રી.

(૧૧) પંચાયત રાજ સંસ્થાઓને ૧૦૦ ટકા મહેસૂલ વસુલાતની સોંપણી.

(૧૨) ત્રણેય સ્તરની પંચાયતી રાજ સંસ્થાઓને સ્થાનિક નિધિ અન્ય ઉપકર તથા વેરાની સત્તાઓ.

(૧૩) નબળા વિસ્તારોને સહાય કરવા અને કરવેરા પ્રયાસોને પ્રોત્સાહન આપવા તથા વિકાસ પ્રવૃત્તિઓ માટે નાણાં જોગવાઈ કરવા અંગે ભંડોળની રચના.

(૧૪) પંચાયત રાજ સંસ્થાઓને માર્ગદર્શન આપવા રાજ્ય કક્ષાએ વિકાસ આયુક્તની તંત્ર વ્યવસ્થા.

(૧૫) ત્રણેય સ્તરની પંચાયત સંસ્થાઓ માટે સીધી ચૂંટણીની જોગવાઈ છે અને પંચાયતની ચૂંટણીઓ માટે મત આપવાની વય ઘટાડીને ૧૮ વર્ષ કરવામાં આવી છે.

(૧૬) તમામ પંચાયતોમાં અનુસૂચિત જાતિઓ અને અનુસૂચિત આદિ જાતિઓના પ્રતિનિધિત્વની જોગવાઈ કરવામાં આવી છે.

આત્મજ્ઞાની સંતશ્રી રમણ મહર્ષિ

કમલસુધાર

(ચરિત્ર-લેખ)

દક્ષિણભારતમાં મદુરાથી લગભગ ત્રીસેક માઈલ દૂર નિરુચ્ચુક્ષી નામનું ગામ છે. આ ગામમાં વિરલ વિભૂતિ શ્રી રમણ મહર્ષિનો જન્મ ઈ. સ. ૧૮૭૯ માં ૩૦ મી ડિસેમ્બરે થયો હતો. તેમનું નાનપણનું નામ હતું વેંકટરામન. તેમના પિતાજી સુંદર મય્યર વકીલ હતા. તે સત્યનિષ્ઠ અને ધર્મપરાયણ હતા. માતા અલધમ્માલ ધાર્મિક વૃત્તિનાં હતાં. માતાપિતાના ધાર્મિક સંસ્કારોનો પ્રભાવ નાનપણથી જ વેંકટરામન ઉપર પડ્યો હતો.

વેંકટરામન નાનપણથી જ કુશાગ્ર બુદ્ધિના હતા. સ્મૃતિ સતેજ હતી. એકવાર વાંચેલું તેમને તરત જ યાદ રહી જતું. પ્રારંભિક શિક્ષણ તેમણે ગામની શાળામાં જ લીધું. નાનપણથી જ તેમનામાં દેવી શક્તિના દર્શન થતાં. સૌની વચ્ચે તે ધ્યાનસ્થ બની જતા. તેમની આંખોમાં દિવ્ય ખુમારી રહેતી હતી. સંસારની મોહ-માયાથી તેમનું મન વિરક્ત રહેતું. તે પરમ જાગૃત હતા.

ઈ. સ. ૧૮૯૫ માં તેમના પિતાજી રામશરણ થયા. આજ વર્ષે તેમના જીવનમાં એક અજબ ઘટના ઘટી. એક યાત્રી અરૂણાયલની યાત્રા કરી એમના ગામમાં આવ્યો હતો. તેના મોઢેથી અરૂણાયલનું નામ સાંભળતા જ તેમના શરીરમાં

વિદ્યુતપ્રવાહ વહેતો હોય તેવી અણઅણાટી વ્યાપી ગઈ. અરૂણાયલ જવા માટે તેમનામાં અદમ્ય તીવ્ર ઈચ્છા ઉત્પન્ન થઈ. તેમનું મન અરૂણાયલના દર્શન કરવા સદાય તલસી રહેતું.

૧૮-૧૯ વર્ષની ઉંમરે તેમને જીવતાં મૃત્યુનો અનુભવ થયો. તેમના હાથપગ ઢીલા થઈ ગયા. શરીર નિશ્ચેષ્ટ બની ગયું. ધીમે ધીમે તેમનામાં આત્મજ્ઞાન જાગૃત થયું. સ્થૂલ શરીર નિશ્ચેષ્ટ બની ગયું. સૂક્ષ્મ શરીર તેમાંથી બહાર નીકળી ગયું. તે સૂક્ષ્મ શરીરથી બહાર રહીને પોતાના નિશ્ચેષ્ટ સ્થૂલ શરીરને જોવા લાગ્યા. અને એમને લાગ્યું કે : “આનું નામ જ મૃત્યુ.” પણ થોડી ક્ષણોમાં જ તેમને આત્મજ્ઞાન થયું. ને તેમણે અનુભવ્યું કે “આ નિશ્ચેષ્ટ દેહ તે હું નથી.” ...પણ “હું તો અજર-અમર આત્મા છું. મરણ શરીરને છે. આત્માને નથી.” આ અનુભવ પછી તે ફરી પાછા પોતાના સ્થૂલ દેહમાં પ્રવેશ્યા. જ્યારથી તેમણે પોતાના આત્માને પીછાણ્યો ત્યારથી જ જગત સાથેનો સંબંધ તેમના મનમાંથી તૂટી ગયો. છૂટી ગયો.

તે મદુરાઈમાં મીનાક્ષી મંદિરમાં જતા. પોતાને વિશુદ્ધ ભક્તિ પ્રદાન કરવા દેવીને પ્રાર્થના કરતા. તેમનામાં નવધા ભક્તિનાં સ્વરૂપો અનાયાસે પ્રગટતાં.

લૌકિક ભણતરમાં તેમનું મન લાગતું ન હતું. “આને માટે મારો જન્મ નથી થયો.” એવું તે કહેતા. એટલે એકવાર તેમના મોટાભાઈએ તેમને જંગલમાં ચાલ્યા જવા કહ્યું. ભાવતું હતું ને વેઢે કહ્યું. તે ઘરમાં ચિઠ્ઠી મૂકી ગૃહત્યાગ કરી અરૂણાયલ તરફ ચાલી નીકળ્યા. તેમણે ચિઠ્ઠીમાં લખ્યું હતું. “હું પરમ પિતાની શોધમાં મહામંગલમય યાત્રાએ જાઉં છું. મારી ધિતા કરશો નહિ.” તેમના ખિસ્સામાં માત્ર ત્રણ રૂપિયા જ હતા. તેમાંથી

અઠી રૂપિયા ભોજનમાં ખર્ચ્યા. બાકીનાની રેલ્વે ટિકિટ કઢાવી. અરૂણાયલનું પ્રબળ આકર્ષણ હતું. આખરે તે અરૂણાયલ પહોંચ્યા. અરૂણાયલનાં દર્શન કરતાં જ તે ભાવ-વિભોર બની ગયા. ત્યાં તેમને દિવ્યવાણી સંભળાઈ. ‘આવ, મારી પાસે આવ.’ આ અમૃતવાણી સંભળી તે દંગ થઈ ગયા. મંદિરમાં તેમને ફરી જાણે વાણી સંભળાઈ : “તું શાન્તિથી મારાં દર્શન કર. જેમ હું આ મંદિરમાં છું તેમ તારું શરીર એ પણ એક મંદિર જ છે. તેમાં મારી અનુભૂતિ કર.”

આ સમયની અનુભૂતિ બતાવતાં રમણ મહર્ષિ કહે છે : “ત્રણ-ત્રણ અઠવાડિયાંથી જાણે મારું શરીર આગથી જલી રહ્યું હતું. અરૂણાયલનાં દર્શન માત્રથી મારામાં શીતળતા વ્યાપી. ત્રિવિધ તાપ નષ્ટ થયા.”

અહીં તેમના સંસારનાં બધાં જ બંધન છૂટી ગયાં. તેમને અજર-અમર આત્માની શાશ્વત અનુભૂતિ થઈ. તે આત્મામાં લીન બન્યા. પરમ મુક્ત બન્યા. પરમ પુરુષ બન્યા. મહાપુરુષ બન્યા. આ પરમ સ્થિતિ પ્રાપ્ત કરવા તેમણે કઠોર તપશ્ચર્યા કરી હતી. મોટે ભાગે તે મૌન પાળતા.

વેંકટરામનમાંથી તે રમણ મહર્ષિ બન્યા. તે મનુષ્યમાંથી મહાત્મા બન્યા. જીવમાંથી શિવ બન્યા. તેમની સિદ્ધિથી આકર્ષાઈ અનેક લોકો તેમના દર્શને આવતા. દર્શન કરી કૃતાર્થ બનતા. ભક્તો તેમની પૂજા કરતા તે તેમને પસંદ ન હતું. તેમની ભાળ મળતાં તેમનાં માતૃફી તેમની પાસે આવ્યાં. તેમને ઘરે પાછા લઈ જવા ખૂબ સમજાવ્યા. પણ તે એકના બે ન થયા. તે મૌન પાળતા. તેમણે કાગળમાં લખી બતાવ્યું : “કર્તા પ્રત્યેક જીવને તેના કર્માનુસાર ચલાવે છે. જે નથી થવાનું તે લાખ

પ્રયત્ન કરવા છતાં પણ થશે નહિ. જે બનવાનું છે તેજ બનશે. આ પરમ સત્ય છે. માટે મૌન રહેવું એજ ઈષ્ટ છે.”

ઈ. સ. ૧૮૯૯ માં રમણ મહર્ષિએ કાયમ માટે અરૂણાયલને પોતાનું નિવાસસ્થાન બનાવી લીધું. તે સ્કંદાવતાર હતા. અહીં તે વિરૂપાક્ષી ગુફામાં રહેતા. પશુપક્ષીઓ પણ નિર્ભય બની તેમની પાસે દોડી જતાં. હિંસક જાનવરો તેમના સાન્નિધ્યમાં હિંસા છોડી દેતાં. અનેક જિજ્ઞાસુ લોકો તેમની પાસે પોતાની જિજ્ઞાસા શાન્ત કરતાં ને પરમ શાન્તિનો અનુભવ કરતાં. અહીં અરૂણાયલ ઉપર જ તેમણે “રમણાશ્રમ”ની સ્થાપના કરી હતી. જ્યાં દેશપરદેશનાં અનેક સાધકો-યાત્રીઓ તેમને મળવા આવવા લાગ્યાં. પત્રકાર પોલ-બ્રન્ટન પણ તેમને મળીને ખૂબ પ્રભાવિત થયા હતા. તે ઉપદેશ આપતાં કહેતાં : “હું કોણ છું” તેની શોધ કરો. તો તમારી બધી જ જિજ્ઞાસાઓ શાન્ત થઈ જશે. તમે દેહ નથી પણ અજર-અમર આત્મા છો. એની તમને દિવ્ય અનુભૂતિ થશે. તે ઊંચ-નીચ-જાનિ-પાંતિમાં માનતા ન હતા. તે માનવતાવાદી હતા. જનસેવાને તે પ્રભુસેવા માનતા.

મોટે ભાગે તે મૌનથી જ ઉપદેશ આપતા. તેમની દૃષ્ટિમાં પ્રબળ શક્તિ હતી. ઈ. સ. ૧૯૦૫ માં ૧૪ મી એપ્રિલે આ વિરલ વિભૂતિએ પોતાનો પાર્થિવ દેહ છોડ્યો. તે બ્રહ્મલીન થયા. તેમની દિવ્ય ચેતના આજેય સક્રિય છે :

૭ શિવનગર સોસાયટી, સોસાયટીનગર વિસ્તાર, મુ. પો. હિંમતનગર-૩૮૩૦૦૧ જિ. સાબરકાંઠા (ગુજરાત)

તેજાનંદ સ્વામી

સંકલન : કનેચાલાલ ઝિંઝુવાડિયા

સદ્ગુરુ-આદેશને શિરોમાન્ય ગણી તેજાનંદ સ્વામીએ ગુજરાત તરફ પ્રયાણ કર્યું. મરુભૂમિની હદમાંથી બહાર નીકળતા હતા ત્યાં સંતોની મંડળીનો ભેટો થયો. તેઓ અર્બુદાચલ ઉપર સિદ્ધ પુરુષના દર્શને જઈ રહ્યા હતા. સંતોના દર્શન એ તો જીવનનો દુર્લભ લ્હાવો સમજી તેજાનંદ સ્વામી પણ તેમની સાથે ગયા.

તે સમયે અર્બુદાચલ ઉપર મસ્ત ધ્યાની સંતો વિરાજમાન હતા. પ્રેમથી માતા અર્બુદાદેવીના દર્શન કરી રામનાથ નામના સિદ્ધ પુરુષના દર્શને ગયા.

આ યોગી પુરુષ વર્ષો સુધી હિમાલયમાં કઠોર તપશ્ચર્યા કરી, તીર્થાટને નીકળ્યા. વર્ષો પછી તેઓ અનાયાસે અર્બુદાચલ ઉપર આવ્યા અને ત્યાં જ ધ્યાનમાં બેસી ગયા હતા.

તેમણે આગંતુક સંતોનું પ્રેમથી સન્માન કરી પોતાના યોગબળના પ્રભાવથી અતિથિ સત્કાર કર્યો. બાબા રામનાથના પતિતપાવન દર્શનનો લ્હાવો પ્રાપ્ત કરી સંતોએ વસિષ્ઠ આશ્રમ તરફ પ્રયાણ કર્યું. પર્યટન કરતા સંતો એ મહાન પવિત્ર સ્થાન નિકટ આવી પહોંચ્યા. એ સ્થળે પણ કેટલાક સંતપુરુષો ધ્યાનમગ્ન બની પરમાનંદમાં લીન થયા હતા. એ મસ્ત ધ્યાની સંતોમાં બાબા લઘ્મનદાસના દુર્લભ દર્શન અને તે સમયની યાદ અંતરમાં જીવંત બની ગઈ. વસિષ્ઠ આશ્રમની ગાઢી

વૃક્ષરાજીમાં એમનું સ્થાન હતું. એ મહાપુરુષના દર્શને જતાં પ્રથમ તો સાધુઓનાં કાળજા કંપી ઊઠ્યાં. એમના આસન પાસે એક ભયાનક વાઘ પાળેલા શ્વાનની જેમ શાન્તિથી બેઠો હતો. બીજી તરફ એક કામધેનુ પણ એવી જ શાશ્વત શાન્તિમાં બેઠી હતી. આગંતુક સંતોને જોતાં જ એ વનરાજે ભયાનક ગર્જના કરી.

યોગી પુરુષનું ધ્યાન ખુલી ગયું. સંતોને જોતાં પોતાના આસનેથી ઊભા થઈ સામે ચાલીને એ મહાપુરુષે તેમનો સત્કાર કર્યો. સંતોને સંત મળ્યા. જાણે પ્રેમના વાદળ વરસ્યાં. જંગલમાં મંગલ બની ગયું. બાબાએ પ્રેમાગ્રહ કરી તે દિવસે સંતોને ત્યાં જ રોકી લીધા. વિકરાળ વાઘ અને કાનધેનુ પોતાના સ્થાનેથી ઊભા થઈ એ ભયાનક જંગલમાં પ્રયાણ કરી ગયાં. આશ્ચર્યની વાત તો એ હતી કે હિંસક પ્રાણીઓની ભીષણ ગર્જનાથી ગાજી રહેલી એ ભયાનક પહાડી ભોમમાં બાબાની ગાયને કોઈ પણ હિંસક પ્રાણી સતાવતાં નહિ. અને તે નિર્ભયતાથી ચારોચરી સંતના સ્થાન નિકટ આવી શાન્તિથી બેસી જતી.

રાત્રિએ સંતોએ ત્યાં જ નિવાસ કર્યો. તે સમયે પોતાના પરિવાર સહિત વાઘનાં ટોળાં બાબાના આસન નિકટ આવ્યાં. ભયભીત બનેલા સાધુઓ કાંપી ઊઠ્યા પરંતુ એ હિંસક પ્રાણીઓ તો જાણે પરમ શાંતિ પ્રાપ્ત કરવા માટે આવ્યાં હોય તેમ સંતના આસન નિકટ ટોળે મળી બેસી ગયાં. તે સમયે બીજી તરફ બેઠેલી કામધેનુ પોતાના આસનેથી ઉભી થઈ અને જાણે પોતાનાં સ્વજનો આવ્યાં હોય તેમ વાઘનાં ટોળામાં જઈ બેસી ગઈ.

ભગવાન શ્રીકૃષ્ણના નિર્વેર સર્વ ભૂતેષુ'ના મહામંત્રને

તપેશ્વરી સંતે યથાર્થ સિદ્ધ કર્યો હતો. એ જોતાં સાધુઓનાં હૃદય લગાર શાંત થયાં.

બીજા દિવસે પ્રાતઃકાળ થતાં ષટકર્મથી નિવૃત્ત થયા પછી સંતોએ વિદાય માગી પરંતુ તે સમયે બાબાએ પ્રસાદની વ્યવસ્થા કરી. પ્રેમથી પ્રસાદ લીધા પછી સંતને વિદાય આપી.

ત્યાર પછી સંતોએ ભગવાન દત્તાત્રેયનાં દર્શન કરવા માટે ગુરુશિખર જવા પ્રયાણ કર્યું. આ શિખર સમુદ્રની સપાટીથી ૫,૬૫૦ ફૂટ ઊંચું અને આબુથી સાત માઈલ છેટે છે. ભગવાન દત્તાત્રેયે આ સ્થળે નિવાસ કર્યો હતો. તેમનાં પગલાં પણ આ શિખર ઉપર એક નાનકડા મંદિરમાં સ્થાપન કરેલાં છે. હિંદુ ધર્મના ઉદ્ધારક રામાનંદનાં પણ પગલાં અહીં છે.

સંતો પર્યટન કરતા ગુરુશિખર પહોંચ્યા. એ નિર્જન પહાડી સ્થાનમાં પણ એવા તપેશ્વરી સંત બાબા ધરનીધરદાસજીનાં દર્શન થયા.

એ ધ્યાની સંતે પણ આગંતુક સંતોનું પ્રેમથી સ્વાગત કર્યું અને એક દિવસ પ્રેમાગ્રહ કરી રોકી રાખ્યા. આવા તપેશ્વરી સંતો પાસે જોકે સાધનસામગ્રી જેવું તો કંઈ જ હતું નહિ, છતાં સંતો માટે પ્રસાદની ઉમદા સામગ્રી તથા ભોજનનો પ્રબંધ શી રીતે કરી શક્યા. એ અગમ્ય ઘટના તો સાધુઓ પણ કળી શક્યા નહિ. મહાપુરુષની એ અલૌકિક શક્તિનું માપ આપણાથી નહિ માપી શકાય. સંતોના અદ્ભુત પ્રભાવથી મહાત થયેલા સાધુઓ સાથે જ મંત્રમુગ્ધ બની ગયા. સારી રાત સંતની સંગાથે બેસી દુર્લભ સંત-સમાગમ કર્યો.

બીજા દિવસે વિદાય લઈ સંતોએ અર્બુદાયલ ઉપર મુક્ત

હૃદયે ઘણાં તીર્થોનાં દર્શન કરી નીચે ઉતર્યા. તેઓ વ્રજભૂમિ તરફ જવા ચાહતા હતા, ત્યારે ગુરુ આજ્ઞાને આધીન તેજનંદને ગુજરાત તરફ જવાનું હોવાથી સંતોએ પ્રેમથી તેજનંદને વિદાય આપી, પોતે વ્રજભૂમિ તરફ પ્રયાણ કરી ગયા.

ઉત્તર ગુજરાતની યાત્રા

ગંગા પાપં શશી તાપં દૈન્યં કલ્પતરૂસ્તથા,
પાપં તાપં ચ દૈન્યં ચ હંતિ સંતો મહાજનાઃ.

ગંગામાં સ્નાન કરવાથી પાપ નિવારણ થાય છે, ચંદ્રમા તાપ હરે છે, કલ્પતરુ દારિદ્રતાનો નાશ કરે છે, પરંતુ પાપ, તાપ અને દરિદ્રતા એ ત્રણે સંતોના સમાગમથી દૂર થાય છે.

મુરધર દેશસે રમતા જોગી આયા,
મિટાયા અધર્મકા ઉત્પાત,
સંત પુરુષકા ચરણ પરશને, (સ્પર્શથી)
પાવન હુઈ ગુજરાત.

મારવાડથી મતવાલા યોગીએ અધર્મનો ઉપદ્રવ મિટાવી પરમ શાંતિની સ્થાપના કરવા માટે પ્રયાણ કર્યું. એ સંત પુરુષના પતિતપાવન ચરણ સ્પર્શથી ગુજરાત પાવન બન્યું.

આબુરાજ ઉપરથી નીચે ઉતરી પાવનપંથે વિહરતા પહાડી માર્ગે થઈને સદ્ગુરુ મોહનપુર તરફ જઈ રહ્યા હતા. તે સમયે ટેકરી ઉપર બેસી માર્ગ પ્રતીક્ષા કરતા સોઢાજી નામના કૂર લૂંટારાએ દૂરથી સંતને નિહાળ્યા એટલે ઘણા દિવસે શિકાર આવ્યો જાણી ભૂખ્યા વરુની જેમ આડમાં લપાતો નીચે ઉતર્યો અને સંતના સમીપ આવી સત્તાજનક અવાજે સાદ કર્યો.

ખબરદાર! અહીંઆ જ ઊભા રહો! તમારી પાસે જે કાંઈ

હોય તે તમામ આપી દો, નહિ તો આજે સોઢાજી તમને જીવતા જવા દે તેમ નથી!"

કૂર લૂંટારાના શબ્દો સાંભળી સદ્ગુરુ ખડખડાટ હસી પડ્યા. એથી સોઢાજીને ભારે આશ્ચર્ય થયું. પોતાનું નામ શ્રાવણ કરતાં ભલભલા ભડવીરોનાં કાળજાં કાંપી ઊઠે ત્યારે એક સાધુ પુરુષ પોતાના આવેશમય શબ્દો શ્રાવણ કરતાં ખડખડાટ હાસ્ય કરે? શું વાત છે? ચક્રિત થઈ સોઢાજીએ પ્રશ્ન કર્યો.

મહારાજ! તમે અજાણ્યા છો એટલે હસવું આવે છે, પરંતુ સોઢાજીની હાક સાંભળી હોય તો તમે જરૂર કાંપી ઊઠો. ખેર! આપની પાસે શું છે? જે હોય તે જલદી આપી દો!"

વ્યાકુળ બનેલા લૂંટારાના શબ્દો શ્રાવણ કરતાં સંતે હસતા વદને વાયા ખોલી.

સોઢાજી! તમે મહાભાગ્યશાળી પુરુષ છો, સાધુ પુરુષને જીવનમાં પહેલી જ વાર તમારા જેવા લૂંટારાનો ભેટો થયો છે. મારી પાસે અખૂટ ધન છે, ચાહે તો ખુશીથી લૂંટી લ્યો, તમે સાચે જ ન્યાલ થઈ જશો!"

સાધુના એ શબ્દો શ્રાવણ કરતાં અધીર બનેલો લૂંટારો બોલી ઊઠ્યો, 'ક્યાં છે એ ધન, મને જલદી બતાવો!"

સોઢાજી! આટલા બધા અધીર ન બનો. સાધુ પાસે જે અઢળક ધન છે, તે "રામનામ"નું ધન છે એના જેવી સંપત્તિ સંસારમાં દુર્લભ છે!"

મહારાજ તમે મને નાહક છે, તરવાની વાતો કરી રહ્યા છો!"

'નહિ, નહિ સોઢાજી; સંતપુરુષ કદી અસત્ય વેણ નહિ

ઉચ્ચારે. તમે સંતની ગૂઢ વાતોને સમજી શકતા નથી. મારી પાસે કેવળ રામનામ—રામધન છે વિશેષ કાંઈ નથી!"

જીવનભર લૂંટ કરી ઘાસની પેઠે માનવીનાં લીલાં માથા વાઢી નાખ્યાં. પરંતુ કદી રામનામ જાણ્યું નહિ. એ સોઢાજીને આજે જીવનમાં પહેલી જ વાર રામનામ પ્રાપ્ત કરવાનો સુયોગ મળ્યો. પૂર્વજન્મનો કોઈ સંસ્કારી આત્મા હશે. અવસર ચૂક્યો નહિ, જાગી ગયો.

મહારાજ! ભલે આપની પાસે જે કાંઈ હોય તે મને આપી દો. મેં લૂંટ તો ઘણી કરી, ખૂબ કમાયો અને ગુમાવી દીધું પરંતુ આજે તમે મને જે અખૂટ ધન આપવા તત્પર થયો છો, તો ભલે મને એ રામધન આપો!"

લૂંટારાના શબ્દો શ્રાવણ કરતા સંત ઘડીભર અવાક બની ગયા, એ જોતાં અધીર બનેલા સોઢાજી બોલી ઊઠ્યા.

મહારાજ તમે શું વિચારો છો? હું એક અધમ લૂંટારો છું; પરંતુ આજે મારા ભાગ્યનો ઉદય થયો એટલે આપ જેવા પતિતપાવન સંતપુરુષનાં દર્શન પ્રાપ્ત થયાં. મહારાજ હવે વિલંબ ન કરો. આપની પાસે જે સાધન છે તે મને આપી દો!" કહેતાં પ્રેમવિહ્વળ બનેલો કિરાત સંતના ચરણમાં ઢળી પડ્યો. તેનો હસ્ત ગ્રહી ઊઠાડતા સોઢાજી! તમે ઉગ્રભાવી અને મહાભાગ્યશાળી છો. તમે જે રામધન પ્રાપ્ત કરવા ચાહો છો એનાથી સાચે જ પાવન થઈ જશો!" કહેતાં સંતે તેને પાસે બેસાડી રામનામનો અધિક મહિમા સમજાવતાં અમર મંત્રનો જાપ આપતાં એકાગ્રતાથી ધ્યાનમગ્ન બની શ્રી રામનામની આરાધના કરવાનો આદેશ આપ્યો.

‘બાબા! એક અધમ લૂંટારાને આપે રામનામનો મહામંત્ર આપ્યો ત્યારે એવી કૃપા કરો કે એ રામનામમાં હું અહર્નિશ એકાગ્ર બની રહું!’ કહેતાં લૂંટારાએ વિનયથી સંતનાં ચરણ ગ્રહી લીધાં.

‘સોઢાજી! તમે રામનામમાં અનન્ય પ્રેમથી એવા તો એકાગ્ર બની જશો કે આ માથિક સંસારને ભૂલી જશો. તમારું સર્વદા કલ્યાણ થાઓ!’ સંતે પોતાનો વરદ હસ્ત તેના શિર ઉપર સ્થાપતાં શુભાશિષ આપ્યા. એટલે એ જ દ્વારે પોતાની પાસેનાં તીરકામઠાં ભાંગીને દૂર ફેંકી દઈ સજળ નયને સંતને પ્રણામ કરી સોઢાજી ચાલી નીકળ્યા. મહીકાંઠાની વિકટ પહાડીમાં જઈ આસન માંડી કિરાત ધ્યાનમગ્ન બન્યા.

એ મહાભાગ્યશાળી પુરુષે રામનામ ધન પ્રાપ્ત કર્યું અને અનન્ય પ્રેમથી રામરંગમાં ઓતપ્રોત બની ગયા. એકાગ્રતાથી ધ્યાનમગ્ન બની અજપા આરાધતા સોઢાજી પ્રેમનશામાં ચકચૂર બની ગયા.

પરમાનંદ પ્રભુ સાથે જેણે સાચી પ્રીત લગાવી હતી એ કિરાતે જીવનનો શેષકાળ પ્રેમલગ્નનીમાં વ્યતીત કર્યો અને અંતે રામનામનો અમર મંત્ર જપતા પોતાના આરાધ્ય દેવ શ્રી રામનાં દર્શન પ્રાપ્ત કર્યો. રામનામ ધન પ્રાપ્ત કરી સોઢાજી સાથે જ ન્યાલ થઈ ગયા.

આમ એક કિરાત લૂંટારાનો ઉદ્ધાર કરી તેજાનંદ સ્વામીએ મોહનપુરથી શામળાજી તરફ પ્રયાણ કર્યું.

શામળાજી એ દસા અને નીમા વાણિયાના ઈષ્ટદેવ છે. આસપાસનાં ખંડેરો જોતાં એક કાળે આ મોટું તીર્થસ્થાન હશે

એમ લાગે છે. સ્થળ ઝાડીવાળું અને રમણીય છે. અત્યારે મુખ્ય મંદિર શામળાજીનું મનાય છે. પદ્મપુરાણમાં આ તીર્થની નોંધ છે. એ પવિત્ર તીર્થમાં સંત આવી પહોંચ્યા.

સંતને નિહાળતાં પદ્મનાભ નામનો એક બ્રાહ્મણ તેમના સમીપ આવ્યો અને વિનયથી સદ્ગુરુને પ્રણામ કર્યો. અન્ય યાત્રિકો પાસે તો પોતે કાંઈક પ્રાપ્ત કરવાના આશયથી ઉપસ્થિત થતો, પરંતુ વંદનીય સંતપુરુષ પાસે તો પોતે સરળ ચિત્ત અને વિમળ હૃદયથી આવી ઊભો હતો. આગંતુક વિપ્રની મુખાકૃતિ અને વિનયભાવ નિહાળતાં જાણે પરભવનો પરિચિત હોય તેમ સંતે તેને પિછાણી લીધો. એટલે તરત જ તેનો હાથ ઝાલી લેતાં દયાનિધિ સદ્ગુરુએ શબ્દપ્રહાર કર્યો.

‘બ્રહ્મણ! આ વિકટ ભવસાગરમાં તું વૃથા ભટકી રહ્યો. સારી ઉંમર વ્યતીત થઈ ગઈ છતાં તું હજુ સજાગ બન્યો નહિ. ભલા! નશ્વર શરીર અચાનક છૂટી જશે ત્યારે તું પરમાનંદ પ્રભુનું સ્મરણ ક્યારે કરશે?’

સંતના એ શબ્દો વિપ્રના હૃદયમાં તીરની જેમ ખૂંચી ગયા. નેત્રોમાંથી જળધારા વહન થઈ રહી. અનાથ બાળકની જેમ અધીર બની આક્રંદ કરતાં સંતનાં ચરણ ગ્રહી લેતાં ‘બાબા મને આપનો જાણી ઉગારી લ્યો!’ ‘મને શરણાગતને ડૂબતો બચાવી લ્યો!’

બ્રાહ્મણ! આ જૂઠા સંસારમાં કેવળ પરમાનંદ પ્રભુનું નામ જ સાચું છે. એ સત્યને હૃદયમાં ધારણ કરી એકાંત સ્થળે જઈ પ્રભુના નામ સંગાથે અનન્ય પ્રેમથી પ્રીત લગાવો. સદ્ગુરુએ અગમ્ય રાહ બતાવ્યો. ભારેલો અગ્નિ હતો એટલે સંતના

શબ્દપ્રહારથી પરભવનો સંસ્કારી આત્મા ક્ષણમાં સજાગ બની ગયો. હૃદયના રોમેરોમમાં પ્રેમાનુરાગ પ્રગટ્યો હતો. વ્યાકુળ હૃદયે સદ્ગુરુનાં ચરણમાં અંતિમ પ્રણામ કરી વિદાય થવા તૈયાર થયા. એ મહાભાવ્યશાળી પુરુષને હર્ષિત વદને સદ્ગુરુએ શુભાશુભ આપ્યા.. એટલે એજ ઘડીએ પદ્મનાભ ત્યાંથી પ્રયાણ કરી વસ્તીનો ત્યાગ કરી વનની વાટે એકલો ચાલી નીકળ્યો. ગિરિરાજ આબુ ઉપર જઈ ગિરિકંદરાની એકાંત ગુફામાં બેસી આસન માંડી ધ્યાનમગ્ન બની ગયા. અનન્ય પ્રેમથી હરિસ્મરણ કરતાં એ પરભવના સંસ્કારી આત્માએ અંતે અવિનાશી પ્રભુને પ્રાપ્ત કર્યા.

મૃગજળ સંસારથી મુખ ફેરવી ગયેલા પદ્મનાભજી ગયા તે ગયા, ફરીને આ માધિક પ્રપંચમાં કદી આવ્યા નહિ! (ક્રમશઃ)

જીભના દરવાજાને બંધ કરવાના મૌન કરતાં મનના દરવાજા બંધ કરવાનું મૌન ચઢિયાતું છે.

IS: 10001



ઓ. : ૨૫૬૬૮

ફે. : ૮૭૨૨૨

૮૭૬૨૪

ધ. : ૪૧૪૭૧

ખેતીની સિંચાઈ માટે વિશ્વસનીય એન્જીન

“સત્યવાન” તથા “ચંદન”

૬, ૮ તથા ૧૦ હો. પા.

—: બનાવનાર :—

કનેરીયા એન્જીનીયરીંગ વર્ક્સ

ટેબર રોડ, રાજકોટ-૩૬૦૦૦૨

પીછો છોડ!

તેલ નથી આ તલમાં, તૃષ્ણા!

અવ તો પીછો છોડ;

ખડકાયાં જો કાષ્ઠ સ્મશાને

ઉઘલાવાના કોડ?...તૃષ્ણા! અવ તો.

પ્રભાતની આ સુરખી?

સંધ્યા—રજની મૃત્યુ—સોડ!

જીવન્મૃતને જીવન્ત સમજે?

ખાટલે મોટી ખોડ...તૃષ્ણા! અવ તો.

આસક્તિ વિષયે ના છૂટી,

કામના—કામિની હોડ?

હોડી કાં હંકારે નિમિરે?

સવળાં સુકાન મરોડ...તૃષ્ણા! અવ તો.

કેંએ જોડ્યા કેંએ તોડ્યા

મોડ્યા કેંક કરોડ!

ચણોઠીની આગે વન બળતાં?

અક્ષર—માયા જોડ...તૃષ્ણા! અવ તો.

તૃષ્ણાની જડ તોડો, મનવા!

જીવ—શિવ શું જોડ,

ઓસરતાં અંધારાં ઘેરાં

પ્રગટે પુણ્ય પરોઢ...તૃષ્ણા! અવ તો.

આવે તૃષ્ણા કેરો તોડ

મનવા! જીવ—શિવ શું જોડ...તૃષ્ણા! અવ તો.

ડો. રણજિત પટેલ (અનામી)

રામકથા

શ્રી યોગેશ્વરજી

(ગતાંકથી ચાલુ)

(શ્રી યોગેશ્વરજીની સિદ્ધ કલમે આલેખાયેલ રામકથા)

રામ, લક્ષ્મણ અને સીતાએ એ આશિર્વાદને માથે ચઢાવ્યો. બીજી એક ધન્ય ઘડીએ રામ, સીતા તથા લક્ષ્મણ સાથે મહર્ષિ અત્રિના એકાંત આશ્રમમાં આવી પહોંચ્યાં અને થોડીક ઉપલક વાતચીત કર્યા પછી પૂછવા માંડ્યા. "જીવાત્મા આમ તો સચ્ચિદાનંદ સ્વરૂપ કહેવાય છે છતાં પણ દુઃખી કેમ છે ?"

અત્રિમુનિ બોલ્યા : 'જીવાત્મા મૂળભૂત રીતે જોતાં તો સચ્ચિદાનંદ સ્વરૂપ છે. એ જીવનરૂપી અયોધ્યાપુરીનો રાજા છે. એને કેકયી, કૌશલ્યા તથા સુમિત્રા જેવી ત્રણ સ્ત્રીઓ છે. ત્રણેના પ્રેમપાશમાં એ એટલે કે ત્રિગુણાત્મિક પ્રકૃતિમાં એ બંધાયેલો છે. એને લીધે, પોતાના મૂળ સ્વરૂપમાંથી વિચલિત થવાથી, એ દુઃખી છે. રામ એટલે આરામ અને સીતા એટલે શાંતિ. એ બંનેનો એને વિયોગ થયો છે. દુઃખમાંથી કાયમને માટે મુક્તિ મેળવવા અથવા સન્નાતન સુખમાં પ્રતિષ્ઠિત થવા એણે ત્રિગુણાત્મિક પ્રકૃતિના પાશમાંથી છૂટીને પોતાના અસલ સ્વરૂપમાં સ્થિત કરવી જોઈએ.'

અત્રિ મુનિના શબ્દો સાંભળીને રામ, લક્ષ્મણ તથા સીતાને ઘણો આનંદ થયો. મુનિની ગૂઢ વિષયને સમજાવવાની કળા જોઈને એમને માટે એમના અંતરમાં ઊંડો આદરભાવ ઉત્પન્ન થયો. સીતાએ અનસૂયા પાસેથી સ્ત્રીધર્મનો સુંદર શક્તિ સંચારક સંદેશ સાંભળ્યો.

એ પછી એણે અનસૂયાને ઉદ્દેશીને કોમળ સ્વરે કહેવા માંડ્યું. 'લીલાછમ પર્વતોની વચ્ચેથી વહી જતી આ મંદાકિની કેટલી બધી મધુમય લાગે છે ? પર્વત આમ તો જડ લાગે છે, પરંતુ અંતરમાંથી

આવિર્ભાવ પામતી આ નદી કેટલી બધી ચેતનામયી છે ? એને આવિર્ભાવ કેવી રીતે થયો હશે એ જાણવાનું મને કુતૂહલ થાય છે.

'એના આવિર્ભાવની કથા અત્યંત આનંદદાયક છે.' અત્રિએ કહ્યું, 'અનસૂયા એ સંક્ષેપમાં કહી બતાવશે.'

અનસૂયાએ જણાવ્યું : 'આ સ્થાનમાં અમને સૌથી પહેલાં રહીને તપશ્ચર્યા કરવાનું મન થયું ત્યારે અહિં કોઈ નદી, જળપ્રવાહ કે જળાશય જેવું કંઈ જ નહોતું, અહિંના પ્રકૃતિ સૌંદર્યથી મારું ને મુનિનું મન મોહિત થયું. અહિંનું નિતાંત એકાંત પણ અમને ઘણું જ ગમી ગયું. પરંતુ પાણીની સમસ્યાનું શું કરવું ? એ સમસ્યા ઘણી વિકટ હતી. છેવટે એનો માર્ગ પણ મળી આવ્યો. મુનિના આશિર્વાદથી અને પરમાત્માની કૃપાથી આ એકાંત વન પ્રદેશમાં મારી પ્રાર્થનાના પરિણામ રૂપે મંદાકિનીનું અવતરણ અથવા પ્રાકટય થયું.'

'સાચું કહ્યું તો આ નદી અનસૂયાના અસાધારણ તપોબળનું પ્રતીક છે. અનસૂયાનાં નિર્મળ હૃદયની પેઠે એ પણ નિર્મળ છે, એનું મંદાકિની નામ પણ અનસૂયાએ જ રાખેલું છે. એની પાવન સ્મૃતિરૂપે આ નદી આવી જ રીતે યુગો સુધી વહ્યા કરશે અને લોકોને પ્રેરણા તથા શાંતિ આપશે. યુગો વીતશે છતાં પણ એનો પ્રભાવ અને મહિમા જરાપણ નહિ સૂકાય.'

રામ, સીતા અને લક્ષ્મણને માટે એ કથા તદ્દન નવી હતી. એ સાંભળીને એમને આનંદ થયો. એ કથાએ અનસૂયાને નવા જ રૂપરંગે અંકિત કરી બતાવી. એમનો અનસૂયાને માટેનો પૂજ્યભાવ વધી ગયો.

રામે કહ્યું 'તમારા દર્શનથી તો અમને આનંદ થતો જ હતો પરંતુ પડદા પાછળ રહીને તમારી સેવા કરનારી ઋષિપત્નીના મહિમાના શ્રવણથી પણ અમને એટલો જ આનંદ થયો. આ કથાશ્રવણ વિના અમારું અહિંનું આગમન અને આ ઋષિમુનિ સેવિત સુંદર સ્થાનનું દર્શન અધૂરું જ રહી જાત. મંદાકિનીમાં સ્નાન કરવાની એક નવી જ દૃષ્ટિ આજે પ્રાપ્ત થઈ. આજે એના મહિમાની એક અનોખી કડી મળી ગઈ.

એ મહિમા એકલી મંદાકિનીનો નથી પરંતુ માતા અનસૂયાનો પણ છે. સાંભળનારને માટે એ ભારે પ્રેરણાપ્રદાયક સાબિત થશે.

ત્રણેએ મંદાકિનીને મનોમન નમસ્કાર કર્યા, અને એના પવિત્ર પ્રવાહ પ્રતિ પ્રેમપૂર્વક જોવા માંડ્યું.

એ પ્રવાહનું પ્રાકટ્ય મહર્ષિ અત્રિના આશ્રમની આગળની પવિત્ર ભૂમિમાંથી થયેલું. બંને બાજુની લીલીછમ પર્વતમાળાની વચ્ચેના સમતલ ભૂભાગમાંથી નાની નાની જળધારાઓ બહાર નીકળતી અને આગળ જઈને નદીના રૂપમાં પરિવર્તન પામતી. એવી આનંદપ્રદ ચેતનવંતી રસધારાઓ પૃથ્વીના એક ભાગ, સ્થાન કે પ્રદેશમાંથી નહિ પરંતુ આજુબાજુના કેટલાય ભાગોમાંથી બહાર આવતી.

એ જળધારાઓ કુદરતની મોટી અજાયબી જેવી હતી. મહાસતી અનસૂયાની આત્મશક્તિની પ્રશસ્તિ કરતી એ વેદની અક્ષય ઋચાઓની પેઠે આપોઆપ આવિર્ભાવ પામતી અને ધરતીના મંગલને માટે તત્પર બનતાં શાંત સ્વરે બધે ફરી વળતી.

રામ, સીતા અને લક્ષ્મણે એ નાનકડી અસંખ્ય ધારાઓનું અવલોકન કરીને એના પવિત્ર પાણીની અંજલિ લીધી, અને એની ધારાઓને માથે ચઢાવી.

એટલામાં તો બાજુના જંગલમાંથી એક વાઘ આવી પહોંચ્યો. મહર્ષિ અત્રિ પાસે આવીને એ ચિરપરિચિત હોય તેમ એમની આગળ ઊભો રહ્યો.

મહર્ષિએ એનું સસ્મિત સ્વાગત કરતા મીઠા સ્વરે કહ્યું. કેમ આવી પહોંચ્યો ?

વાઘ સંતોષાનુભવ કરતો હોય તેમ એમની પાસે બેસી ગયો. મહર્ષિએ એના શરીર પર હાથ મૂક્યો ત્યારે પણ એ આજ્ઞાકિત સેવકની પેઠે એમના મુખમંડળ તરફ જોઈ રહ્યો.

(ક્રમશઃ)

ગુરુપૂર્ણિમા ઉજવણી કાર્યક્રમ

ચાલુ વર્ષે ગુરુપૂર્ણિમા તા. ૧૮-જુલાઈ, ૮૬ના રોજ આવે છે. તે દિવસે પ. પૂ. મહાત્મા શ્રી યોગેશ્વરજી તેમજ પૂ. માશ્રી સર્વેશ્વરીના ભક્તો, અનુયાયી કે સાધકો માટે ગુરુપૂજનનો કાર્યક્રમ અરુણોદય ભવન શ્રી અરુણોદય સોસાયટી, અલકાપુરી, વડોદરા-૫ ખાતે પૂ. માતા સાન્નિધ્યમાં રાખવામાં આવ્યો છે. તેમાં ભાગ લેવા સર્વે સાધક ભાઈ બહેનોને હાર્દિક નિમંત્રણ છે. કાર્યક્રમ સવારે ૧૦ થી ૧૨ સુધી રહેશે જેમાં પ્રાર્થના, પૂજન, યોગેશ્વરજીની અમૃતવાણી તેમજ પૂ. માનો વાર્તાલાપ વગેરેનો સમાવેશ થાય છે.

ખાસ સૂચના એ છે કે પૂ. મા કાર્યક્રમ સિવાય સાધકોને મળી શકશે નહિ. -તંત્રી

અંબાજી ખાતેના વિશ્રામગૃહને ભેટ

અંબાજી ખાતેના પૂ. માતાજી જ્યોતિર્મંથી વિશ્રામગૃહ, (સ્વર્ગારોહણ)ને સ્વર્ગસ્થ શ્રી મોરારભાઈ પ્રભુભાઈ ભક્તની પુણ્યસ્મૃતિમાં એમનાં ધર્મપત્ની ગં. સ્વ. શ્રી મણિબેન મોરારભાઈ ભક્ત કપૂરા તરફથી રૂ. ૨૧,૦૦૦ મળ્યા છે.

વિશ્રામગૃહને આવી સારી રકમ ભેટ આપવા બદલ એમને ખરેખર અભિનંદન ઘટે છે.

સરનામું બદલાયું છે.

સત્યપથ કલ્યાણ કેન્દ્રનું કાર્ય સંભાળતા શ્રી અતુલભાઈ કોન્દ્રેકટરનું રહેઠાણ વલ્લભવિદ્યાનગરથી વડોદરા બદલાયું છે. તેમનું નવું સરનામું આ પ્રમાણે છે:-

શ્રી અતુલ કોન્દ્રેકટર, G/૭, નૂતનસૌરભ સોસાયટી, વિજયનગર પાસે, હરણી રોડ, વડોદરા-૩૬૫૦૦૬
સત્યપથ કલ્યાણ કેન્દ્રને લગતો બધો પત્ર વ્યહવાર હવેથી ઉપરના સરનામે કરવા વિનંતિ છે.

સમતા

સમત્વ દર્શનની દશાએ પહોંચેલા માનવનો વ્યવહાર પણ સૌની સાથે એક સરખો થતો હોય છે. સૌની અંદર પરમાત્માની ઝાંખી કરીને એ એકતાનો અનુભવ અવશ્ય કરે છે, પરંતુ વ્યવહાર તો જેની સાથે જેવો કરવા જેવો હોય તેવો જ કરે છે; એટલે કે એકતાનો અનુભવ થયા પછી સદસદ્ના વિવેકનો ત્યાગ નથી થતો, પરંતુ એ વિવેક વધારે પ્રયત્ન અને વિશુદ્ધિને છે. એ સંબંધમાંથી રામકૃષ્ણ પરમહંસે કહ્યું છે કે “ગંગાના પાણીમાં પણ પરમાત્મા છે અને ગટરના પાણીમાં પણ. પરંતુ ગટરનાં પાણીને પીવાના કે રાંધવાના કામમાં કોઈ નથી લેતું.” વાઘ અને સાપમાં પણ ઈશ્વર હોવા છતાં એમને ભેટવા કરતાં એમનાથી દૂર રહેવું જ સાચું મનાય છે. બ્રહ્માની પુરુષ સર્વત્ર બ્રહ્મનું દર્શન કરવા છતાં જેની સાથે જેવો વ્યવહાર કરવો ઉચિત હોય તેવો કરે છે. પોતાની પત્ની સાથેનો વ્યવહાર બીજાની પત્ની સાથે નથી કરી શકાતો.

એટલે સમતાને ઉદય મનમાં કરીને, સંસારમાં ભેદ-ભાવથી પર થઈને, કોઈપણ પ્રકારના રાગદ્વેષ વિના, કર્તવ્ય-પાલન કરતા રહેવાની જરૂર છે. એવા કર્તવ્યપાલનને લીધે સમાજમાં અવ્યવસ્થા નથી થતી અને નીતિ અને ધર્મની મર્યાદા સચવાઈ રહે છે. કોઈક વિરલ અપવાદરૂપ પુરુષ એવી મર્યાદાથી પર જણાય, તેથી સર્વ સાધારણને માટે એવો નિયમ નથી કરી શકાતો, અને ના કરાય તે જ શ્રેયસ્કર છે.

-ચોગેશ્વરજી

પ્રાપ્તિસ્થાન:- પ્લોટ નં. ૧૬૮૮ બી. સરદારનગર, ભાવનગર-૧
રાધેશ્યામ પ્રિ. પ્રેસ, હરિયાળા પ્લોટ, બોરડીગેટ, ભાવનગર.